

Zaraitzuera aztertzeko ekarpen berriak (8 - Espartza: taulak/esaldiak)

KOLDO ARTOLA*

Duela urte pare batetik hona Zaraitzuko euskarari buruz argitaratuz etorri garen saio hauei jarraipena emateko, ondoren aipatuko diren Espartzako lagunei duela zenbait urte bildu genizkien materialak ekarriko ditugu hona jarraian. Herri honetan, Eaurtan bezala, Pedro de Yrizarren *Morfología del verbo auxiliar bajo navarro oriental (III)* lanerako¹ inkesta oso bat egin genuenez, interesgarria iruditu zaigu, bere emaitzak lerro hauetara ekartzeaz gainera, Eaurtan bildu genituenekin erkatzea, bi herriotan bildu datuen arteko desberdintasunak –txiki samarrak, bestalde, egia esateko– zertan dautzan ikusteko. Datuok, Eaurtako euskarari eskaini genizkion saio hauetako lehenengo hiruretan egin genuen moduan, taula batzuetan islatuko ditugu, ondoren adibide batzuk idatziko ditugula.

Tauletako edukiak direla eta oroitarazi nahi dugu ezen, saio hauek argitaratzen hasi eta Eaurtako aditz indikatiboa islatzeko taulak prestatzerakoan taulok lau zutabeetan atondu genituela, datuak, ezkerreko zutabetik abiatu-rik, era honetan bilduz: lehenengoan adizki-zenbakiak; bigarrenean euskara batuko ereduak; hirugarrenean Eaurtako 1872ko datuak; eta laugarrenean Eaurta bereko 1989-93 urteetako epean lorturikoak.

Oraingo saioan, aldiz, honela beteko ditugu zutabeok: lehenengoan –honetan bai, lehen bezala– adizki-zenbakiak idatziko ditugu; bigarren-hirugarrenetan Eaurtako 1872ko eta 1989-93ko datuak, hurrenez hurren; eta laugarrenean Espartzan 1991-92ko epean bildu ditugunak, era honetan Eaurtako XIX. mendeko datuak, alde batetik, eta Eaurta bereko bai-eta Espartzako XX.

* Donostiako ARANZADI Zientzia Elkarteko Etnografia Sailekoa

Esker biziak eman nahi dizkiot, arazo gehienbat gramatikalak direla-eta, laguntzaile izan dudana Xabier semeari, Euskal Filologian lizentziatua.

¹ Zaraitzuerarekiko emaitzak, 2002. urtean, lan horretako 323-424 orrietan ageri ziren.

mendearen bukaera aldekoak begien bistan izango ditugula, zernahi erkaketatarako prest.

Espartzako tauletan idatzi ditugun datuak, lehen aipatu Yrizarren inkestako galderei erantzun egokiak emanaz, Jacinto Ramírez Barberena izeneko jaunari, berari bakarrik, zor zaizkio –Eaurtako inkesta biltzean lau lagunentz partaidetza baliatu bagenuen ere–, zeregin horretan informatzaile bikaina izan genuela.

Jarraian eta aurrera egin aurretik Espartzako informatzaileen zerrenda eta datuak bildurik izan zireneko urteak aipatu ditugu.

- 1) Josefa Elizondo Balisa (JE), 1892, *Mayatzaldea* etxekoa. Gurasoak, biak espartzatarak. 1976an bildua.
- 2) Dionisia Garate Otxoa (DG), 1904, *Zubialde*. Aita Espartzakoa; ama Otsagikoa. 1976-85 bitarteko denboran bildua².
- 3) Eulogio Ramírez Legaz (ER), 1906, *Maisterra*. Aita Espartzakoa; ama Orontzekoa. 1982an bildua.
- 4) Rosario Ramírez Barberena (RR), 1911, *Maisterra*. Gurasoak, biak espartzatarak. 1982an bildua.
- 5) Telesfora Elarre Senberoiz (TE), 1900, *Apeztegi*. Gurasoak, biak espartzatarak. 1982an bildua³.
- 6) Lucas Senberoiz Roda (LS), 1910, *Joakinena*. Aita Espartzakoa; ama Ezkarozekoa. Zurgin izanikoa. 1991n bildua.
- 7) Fernando Rekalde Maisterra (FR), 1904, Orontzen sortu eta zazpi urte zituela Espartzako *Karrika*-ra –amaren sortetxera– aldatu zena. Aita orontzatarra eta ama espartzatarra. Almadiatzen ibilia. 1991n bildua.
- 8) Nicolás Elarre Senberoiz (NE), 1902, *Manuela*. Gurasoak ere Espartzakoak. Erriberan, Bardeetan eta beste zenbait lekutan artzain ibilia. 1992an bildua.
- 9) Jacinto Ramírez Barberena (JR), 1909, *Maisterra*. Gurasoak ere, biak espartzatarak⁴. Koadroetan ageri diren adizki guztiak, lehenago esan bezala, honi zor zaizkio. 1991-92etan bildua.

Dena den, aipatu taulak eta ondoriozko adibideak ematen hasi aurretik, informatzaile on hauek aditzera emaniko iritzi batzuk agertaraziko ditugu, beste batzuetan ere egin izan dugun modu beretsuan.

TRATAMENDUARI BURUZKOA

- ‘*erran xu?*?... ‘*erran zu?*’...

DG: ‘Errán zu’, ‘errán zu’; ‘emán (sic) xu’ ez, ‘errán zu’, zu... ese *xu* lo tengo yo más que otra cosa

(baieztapen hau egin zuen egunean Dionisia Garatek, *xukarako* lehia oso barnertua zuela aitortu arren, *zucarako* joeraren alde egin zuen)

- eta ‘*ha venido*’, nola erraten duzu?

² Honetaz landara 1979. urtean Dionisia honi beroni inkesta bat egin genion, emaitzak *Euskalerriko Atlas Etimologikoa (EAEI)* izenburuko lanean argitaratu eman zirela.

³ Honako bi adiskideekin batera eginiko grabaketa: Jose Antonio Azpiroz Olazabal, 2003-04-12an zendua (G. B.) eta Jose Luis Alvarez Enparantza, ‘Txillardegi’, irakasle ohi, ikerle eta idazle ezaguna.

⁴ Jentilizioa era honetan ahoskatzen zuen berak.

- DG: 'Xín xu'; es la *xé*, e? yo la tengo mucho la *xé*, es por eso.
(Josefa Elizondo eta Dionisia Garate andere alargunekin izan ginen 1976. urteko uztailean jakin ahal izan genuenez, bien senarrak bizi zirela Josefak eta senarrak 'de usted'eko elkarrekiko tratamendua erabili bazuten ere Dionisiak eta honen senarrak, elkarrekin, 'de tú' gisakoa erabili zuten)
- LS: Bueno, por ejemplo, esta palabra que... nosotros pronunciábamos 'xu', el 'xu', eso ¿eso cómo se puede escribir, el 'xu'?
- *con equis, equis y u...*
- LS: A, sí? porque allí, a los mayores... lo recuerdo pues, a mi padre y a mi madre y a los que no eran...
- *beti 'xuka'?*
- LS: Xúka, xúka, xu... y a los de la edad o más jóvenes tiene el ík, y pero a lo demás xú.

EUSKARAREN NOLAKOTASUNARI ZEIN EGOERARI BURUZ

- JE: Kanxé delá uskára lejítimoa... Sálatzárköa (norbaitek berari inoiz esana, nonbait)
- JE: Ení erràten diadaxé, delá káur, uskará... lejítimo, lémeziko... lemézi-ko uskára (...) erráteixé káu dela.
- *Sartzen eta, iyork ez dakia uskara?*
- JE: Sártz... Sartzén, úme andirík ez, zòmaiték... bai, bàya... gázteagoköák yá... ez⁵, ta Ibíztan er'éz (...) Ibíztan bâtre. Kéngo baitáude, kéngo... (t)zómait emázte? koiék bai, xáurkitzen⁶ xie, bëño béstelá... ken, kasátrik, Espártzan, (zuzenduz:) èo... Ibíztan kasátrik daudénak, kéndik... kuék bai.
- *nola, nola...?*
- JE: Kéndik, baitágo zómait... emázte kasátrik, Ibíztan! koék... bai, badiákixe, bàña béstetán yá bâtre.
- *(Dionisia Garateri) eta zu gazte zintzalarik, uskaraz anitz xardokitzen zen?*
- DG: Uuuh... béti uskárak! áitarekin t'ámarekín ni beéti uskaraz! béti; uskárará zakién ánitz óngi ène aiták eta amák.
- *eta erriko gizonak ere bai, orduan?*
- DG: Pues... bai, xardókitzen zien ordúan, gizónek, báibai-bai... bázegon órduan gizon uskaldún... ètse guziétan! géro bukátu da, órai, úskarara, orrá! eta sémëak eta alába báí etsetán eta, éz erákustëagátik eta éz ikástëagátik eztíe ikási; ará! kór bukátu da úskarara etsétan, ez xardókitzeagátik.
- *eta noré galdu zuen kemen lenago, gizonak ala emáztek?*
- DG: Je! azkenéan guzi(e)k, entre gizonék eta emáztek, ta guziék, guziék gáldu die uskárara; ez xardókitzëarékin... guziá búkatzen da! iguál nóla guk, ezpádugu xardókitzen bíek pues, pues... bàtréré! etséan ez-táukegu xardóki úskarara, baizík ere... xuntátzen grèlarik bíok.
- *gizonak maiz fàten ziren kanpora? artzai edo...?*

⁵ 70eko hamarkadan ez genuen Sartzen sortu ezin euskaldunik aurkitu, Espartzatik hara joan izaniko bakarren bat ezagutu genuen arren, andere Josefak esanikoarekin adosturik.

⁶ *xaurkitzen* horrek 'xardokitzen' behar du izan, itxura osoaren arabera.

- DG: Ah! bai, bai... àlde guziétra: ártzai, únai... vamos, ártzai... ardíeki, eta beyéki(n)?... únaia.
- DG: Eta gúk daukixúgu uskára káu... póbretako, zèren gúre uskarará izàn delá... obenénian San Sébastianérik txú.
(hots, gu hizketan ari ginen fondon inoiz ostatu hartzen zuten donostiar batzuen euskara hobetzat jotzen zuen Dionisiak berea baino)
- DG: Mariníca dèitzen dá ¡hala Mariníca! ógeita bát, ogèita bída, ogèita írur, ogèita láur, ogéita bórz...
(Dionisia andereak biloba gazteenei euskarazko zerbait irakasten saiatu zela adierazi zuen⁷)
- DG: Atzèrik dóki(t) úskarara, e? uskáran enéa... atzèrik dágo! lástimá, lo bien que hablaba! pa'no saber ahora; es que muchas cosas se me han olvidaö.
- ez, ez... *guzia segidan aiseago egiten duzu, baia kola, galdegitean, gei-ago kostatzen zaizu...*
- DG: Bái-bai-bai-bai... ník karréra, e? ník karréra⁸ (barrez); bah! ník xardókitzen nuén ánitz òngi, bayá, kainbérze úrte kètan ézpaitút bátre iyórekin xardokitzén, ník emázte kórrekin, zómait aldiz; oái ezpáiniz fáten bátre, pues bátre!
- *eta gazte kuek ez die xardokitzen batere...*
- DG: Ez-ez-ez-ez, érek ézie txardóki nai bátrere.
(1979an emaniko azken hiru esaldi hauetan etsita agertzen zen Dionisia, bere tritura/dezepzioa ezin ezkuta zezakeela)
- TE: Míra, ní txíkin nintzalarík, pues... [apezak] néxkato àndié(r), dotrí-na emàten ziabexún úskarará, bétí uskarará, bàia gú andítu gintzalarík yá erdára. Nik, zeñátzen, ta... pádrenuéstroa eré ikási nixún baia... fán da.
- TE: Nik... arrá(r)an (?), telébisórian... erráten duelarík... uskarára? trast! géntzen dut; éz gustatzen! oái ez gústatzen eni (ETBko euskara uler-tzen oso zail egiten omen zitzaionez).
- *ez da kemengo uskarara eta ez duzie konprenitzen ongi...*
- TE: Ez, eztá... gúre uskárara, ez; bah! kéngo uskárara xardóki bálu, ordú-an bai bayá...
- TE: Mi marido y yo nunca hemos hablaö el vasco; yo de pequeña aprendí, pero ahora...
- *galdu da?*
- TE: ¡De raso! átze, guziá! (...) Felipe... el marido nada, no habla.
- *eta errikoa da? Espartzakoa?*
- TE: Bai, bai, errikóá, bayá, aítara báizuen... kanpótik, pues kán, kan... arék ez... tzuén xardókitzen bátrere, uskárax (...) bàya gú? bien ártèan? eztúgu bátere... xardokitzen! bátre (...).
- TE: Sártzerik báitzen [aitagiarbara = *aitaginarreba*], ta kán ez xardokitzén batré! úskarará... eztxiákixun; etxákixun éz... konprendí gutziá. Éne lióbak... guziék, e? eztíx(e) xardokitzén bátere úskarara bàya

⁷ Eta hark erein hazia lur onean erori bide zen, Marina Zubiri izeneko biloba hura euskara irakaslea baita gaur egun, auzo-ibar oso bati izena ematen dion Erronkari herrian.

⁸ Beste uneren batean, hitz egiteko zuen gaitasun eta soltura apartak hari aipatu eta, behin hasiz gero, *metralleta bat bezala*, hots, jarraian, etenaldirik egin gabe mintzo zela aditzera eman zigun, zuen erraztasunaren seinale.

- konprënditzén gutziá. Bayá, nik, Féliperekín bâtre! bâtre etxúgu xardókitzen uskárará!
- (leku-genitibo/ablatiboak kolokan ikusten ditugu maiz Espartzan. Honela, esaldi honetan itxaron zitekeen ‘Sartzeko baitzen’ moduko lokuzioa –gazt. ‘pues era de Sarriés’– *Sartzerik baitzen* gisako era desegokiak ordezkatu du –gazt. ‘pues era de(sde) Sarriés’–, beharrik gabeko txandaketa baten ondorio)
- TE: Bai, xárkoki; egú(n) bíok⁹ xuntátzen grelárik, ásten gitxú xardokitzén ta... bereála erdárála!
- TE: Ta kében... déus e! gùrekín bukátzeixu uskárara kében.
- TE: (Eulogio eta Rosario senar-emazteei gutaz, adiskideotaz¹⁰) Obéki, kónprënditzen xé ébek, èzik gúk ébena.
- LS: Ni, gázte nintzalarík, éne... guré etxéan, etzén sardokitzén... éle bat eré érdaraz, bėti úskaraz, bėti, amá eta áitarekin.
- *Ibiztan eta Sartzen, izaundu duzu euskaldunik?*
- LS: Ez.
- *ez? zu gazte zintzalarik kango zarrak...*
- LS: Ez, ez, ez, ez... Ìbiztán? Ibiztan izaun nutén¹¹ bid-... (zuzenduz:) ez, yágo, yáo; oáñik bizi dá bat, ène tíá... tíá bat, baitú... láurogéita... amaláur urte. Bai, kóri zén guré errítik, ta... kóren (sic) anàe bát, lo mismo, karék ere bázakín; géro... nóngo zén? bat, bi, írur... írur, bai, senàr-emázteäk, ta bérze... arreb’bát? kaék ere báí, ezautzén uskéra baëa kúra tzén... Otságirik, baëa kén errían ez. Ta Sártzen ere éz, Oróntzen ánitz; Oróntzen bai.
- *eta Sartzen ez duzu ior izaundu, e?*
- LS: Ez, ez... emázte bat, baëa kúra tzén Ezkározerik, etzén erríköa; ta Oróntzén? ètxe guziétan! kán guziétan.
- LS: Adoáñen eín ginuen guk, etxé bat, ez? erre zén, mil novecientos... ogèita... bed(e)rátzi; ta geró in ginuén guk etxé ándi bat... bah! familiára bukátu zen.
- *orduan bazegon jende uskaldunik kan? ez...*
- LS: Ez! ez-ez-ez; guré errián, ni... gatzéna guziétarík, xardókitzen bar dú(u) a... zérbait, e? zérbait, gútti, beztéik déus ez.
- *zu baino gazteagokorik ere bada Espartzan... ez?*
- LS: Ez, eztágo egún, ez-ez-ez... ez. Órai artzen dá ikástén bézte... batúa da korí, bàya bérze, gúre... euskéra, egún, báte.

⁹ Rosario Ramírez eta Telesfora bera, alegia.

¹⁰ Lehenago aipatu hiru lagunak izan baikinena Eulogio eta Rosario Ramírez senar-emazteari eta Telesfora andereari ikustaldia egiten.

¹¹ *Nor-nork* gisako sailari dagokionez, singularreko bigarren pertsonarako –iraganaldiko singularrean–, ‘zinuen / zunen’ moduko aldaerak ditugun moduan, litekeena ote, lehenengo pertsonan –iraganaldiko plurallean, kasu honetan– ‘nituen / nuten’ gisako bikotea izaterik? baietz iruditzen zaigu, bai logikari jarraiki, bederen.

INGURUKO MINTZAMOLDEAK DIRELA ETA

- JE: nik, oráinik, Rongàriköak... kàsik etziáuzkitzut¹²... konpréndi; Aèz-koaköák? ére, eztá're.
- JE: Róngariko, èta... Aézkoa ta... koyék? koyék... ník etxút konprénditzen, eztiáztetxút konprénditzen.
- TE: Baya diferénte báita... úskara kau!
- *bai, baia, ez anitz...*
- TE: Bai, bai, bai, bai... diferénte dá. Mirá... gázte bat xin tzén, gùrialá, èta... xardóki; errán niákoxon, fan tzíla sekretarioarén (...), sekretarioaren arrébak, pues... xárdokitzen zuéla, óngi. Etzóla gustátzen, uskára kóri... nastékatzen duéla anítz... San Sébastianéko uskárara. Ta ník erran diakoxú(t), ník... ez, yá átte tzaidála; senárrak etzuéla bátre xardokitzen ta ník ere éz.
- *egon zirea mugaz berze aldeko euskaldunekin? Oritik berze aldekoekin?*
- TE: Ník bátre; bueno, kóna xíten beítá... emàzte bát, kemén, gútzialen... bâtekín; konprénditzeixu, beá xardókitzeixu kàin fíte! buh!
- RR: Báya diferentiago're xú.
- JR: (gázte denboran bidangozta batekin euskaraz mintzatu zela-eta) Emázte batekín, Bidángozetík, orrekín bai, orrekín xardóki nuén uskéraz ánitz.
- *ah, eta non, Bidangozen ala kemen?*
- JR: Ez, kúna jiten zén; gúre bórda... óndoala, errotá bat bazén ór ta... orrát, an bazuén alába bat, ta (...) arén amák mintzátzen zuen.
- *eta aren uskarara kemengoaren iduria zen ala diferentexeago?*
- JR: Diferéntexéago dá.
- *gerla denboran zurekin egon ziren gipuzkoarrer entendatzeko trabarik izan zinuen?*
- JR: Gútti-gútti-gútxi!
- *eta bizkaitarren uskararen konprenditzeko?*
- JR: Lífrante dá.... bizkáitarra.

ADIZKIAK TARTEKATURIKO ESALDI-ZERRENDA

Lan hauetako ziorik nagusiena ditugun materialetatik ateratako adibideak eskaintzea izaki, jarraiko lerroetan bai grabatu zintetatik bai eskuz bildu apunteetatik ahalik adibide gehien hona ekartzen saiatuko gara. Horretarako, eta era honetako ekarpenak egiten hastean Eaurtako euskarari eskaini genizkion hiru saioretan egin genuen bezala, adibideoi zenbaki bana eman zaie, lan haietan emanikoa bera hain zuzen ere, era honetan oraingo honetako adibideak haietan ageri zirenekin parekatu ahal izan daitezten. Hona, bada, adibideok:

¹² *etziáuzkitzut*, berez, –agian ‘etziáuzkitzut’ itxaron beharko zen– ‘ez dauzkat’ izatera dator, zuketan, testuinguru horretan zer esan nahi duen asmatu badaiteke ere.

TAULA 1
Aditz laguntzaile iragangaitza (*nor* kasua)
1-01 → 1-19, orainaldia; 1-20 → 1-38, iraganaldia

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
1-01	niz	niz	niz	1-20	nintzen	nintzan, nitzan	nintzan
1-02	nuk	nuk	nuk	1-21	nintzakan	ni(n)tzakan	nintzakan ¹³
1-03	nun	nun	nun	1-22	nintzanan	nintzanan	nintzanan
1-04 a 1-04 b	nizu	nixu	nixu	1-23 a 1-23 b	nintzazun	ni(n)tzaxun	nintzaxun
1-05 a 1-05 b	zra	xira, xa	xa, xade	1-24 a 1-24 b	zintzan	xintzan	xintzan
1-06	iz	iz	yiz, iz	1-25	intzan	intzan, itzan	yintzan
1-07	da	da	da	1-26	zen	zen	zen
1-08	duk	duk	duk	1-27	uen	yuen	yuen
1-09	dun	dun	dun	1-28	uen	yuen	yuen
1-10 a 1-10 b	zu	dixu, duxu, xu	xu	1-29 a 1-29 b	zinuen	xinuen ¹⁴	xunen
1-11	gra	gira, gra	gra	1-30	gintzan	gintzan, gitzan	gintzan
1-12	gituk	gituk	gituk	1-31	gintzakan	gi(n)tzakan	gintzakan
1-13	gitun	gitun	gitun	1-32	gintzanan	gintzanan	gintzanan
1-14 a 1-14 b	gitzu	gitxu, gixu	gixu	1-33 a 1-33 b	gintzazun	gintzaxun	gintzaxun
1-15	zradie	zadie, zade	zadie	1-34	zintzayen	zintzaen	zintzaen
1-16	dra	dira, dra	dra	1-35	zren	ziren, zren	zren
1-17	tuk	tuk	tuk	1-36	ituen	ituen, yituen	yituen
1-18	tun	tun	tun	1-37	ituen	ituen, yituen	yituen
1-19 a 1-19 b	tzu	txu	txu	1-38 a 1-38 b	zintzan	zintzan, xintzan	txunen

adizki-zk.

1-01

- JE: oái ni níz... Fermínena / nón egon niz?
 DG: ni? kéngo, kéngo... kéngo etsálaba, Esparzáko etsálaba niz ni. Éne áma Otsagíko; áita etséko
 (Azkue: **Etxalaba** (BN-s, R-uzt), heredera, hija de casa : *héritière, fille de maison*)
 TE: ni faten níz... ní faten níz síglöarekín bátean, míra!
 LS: óri San Juán egúnëan bai, orítzen níz óngi
 JR: ní xin níz Oróntzerik
 DG: ez níz bátre orítzen ni kórtaz / Zaragózan é niz egon, eníz egón Zaragózan, ta... ta txiríntarekín bainágo fatéko, e? etxakín ellégatien nízán fatra

¹³ 'Nintzean' ere bai, omen.¹⁴ 'Xunen' ere bildurik gaude 2000. urtean Eaurtan, Espartzan bezala.

- (Azkue: **Txirrinta** (BN-s, R-uzt), ansia, anhelo : *désir ardent, grande envie*. Gure egunotan erdara nagusi den Nafarroako eremu aski zabaletan aditzen den hitza da hau, guk Donostian ere aspaldi, Oibarre inguruko herri txiki bateko andere baten ahotan, entzun genuena: “mi marido se chirrintó que habíamos de ir y...”)
- NE: ói... ánitx aitú baya éz niz egón / egundaño eniz izan orain bezain egarri
(bigarren esaldia Eguberritako kantu batetik aterata)
- FR: ez níz orítien oái zòmát dén! / oai, énix orítzen ní! eníz orítzén
- TE: Iruñarík énix... elkí iyóra're, bátre!
- JR: ah! eníz orítzen baya... Artiéda... erríotarik guzietárik pasátzen zén
- DG: oái ezpáiniz fáten bátre, pues bátre!
- DG: orítien ni(t)zá orái nònbre kórtaz?
(geroaldiko ezaugarria *-en* dugu Espartzan *-i* bukaerako partizipioetan: *ikasien, utzien, elkien, xardokien, sauntsien, ikusien, ebilien, bizien...*, eta *-tien* gisakoa *-tu* bukaerakoetan: *bukatien, orítien, ellegatien, segítien, baratien, artien, eskribítien, sendatien, molestatién, bildien, undítien, lagundien, erakutsien...* azken kasu honetarako *-tren* moduko bukaeraren bat benetako salpuespena dela)
- DG: bueno, bueno, yá égun beño obékixeagóto egòten nizán
- DG: ez, ez, ez... urtiák egíten du enizála egon
- FR: ta enízála orítzen kóitáz!
- DG: sòlo fáten nizalarík eta, ah! zétako enízan exértzen ta, zér prása!
- 1-02 DG: ègon núk eótzen, garíaren
LS: xin nuk
- 1-04 a DG: a lo mejor, orítien nízu bàya órai...
- 1-04 b DG: beh! ílen níxu báí fán bage, bayá... / gòiziòn fàn níxú mezála / xín níxú Igáririk; xín níxú... Galóxerik; xìn níxú Izizerík...
LS: xin níxu / egón nítxu
JE: Izában? igáre ni(t)xú, Izában, eta... ikústeagátik
DG: níoxu pentsátzen: egón nítxú Madrílen, Sán Sebastia-nén... eta Alicánten
DG: bíar eníxu élkiren étserik / bíar eníxú elkién etsérik
(aurreneko esaldia *EAEL I*, 252 zk.ko galderari emaniko erantzuna da; bigarrena, ondorengo erreparu batean bildua)
- 1-05 a JR: nón egón zirá?
(zuketan *xa* erabili arren –ikus hurrengo erantzuna–, Jacintok *zira* eman zigun zuketan, bitan gainera, era honetako adizkia eskatu genionean)
- 1-05 b JR: xin xa
DG: bérze egun batéz igánen xá goití ta...
LS: nón egón xa xú?
DG: holá, gabón! fáten xá mèzalá?
TE: xú ere orítzen xá? bai?
DG: bayá, bueno, xíten bálímaxá pues... ártien txugú rato bát góiti
- 1-06 JE: nón ego iz?
JR: nóndik xín íz?

- 1-07
- LS: nón egó iz í? / nón sártu iz?
- DG: biar eíz elkién etsérik / biar í eíz elkién etsérik
- DG: pues eztáunat errán biar diágokorík, ya nóiz xíte'ízan
- JR: berdín da... afária nòla abária; bíak erámaten
(‘afaria’ bezalako aldaera ongi ezagutzen zuela erakutsi zuen hone-
la Jacintok)
- JE: kòri nòla deátzen da?
- DG: ní beñó... láur urte're zarrágo dá, mazté kori / bàya
órai... dènbra kontán, xíten dá jénde anitz; iguál goizián
nòla artsàldián nòla ártsian
- ER: ah... bai, pues orái eíten da lána, lén ezik yáo
- TE: korí nòla deátzen da, zén errían?
(zen hori ‘zuen’ dela oroitarazten dugu)
- LS: ní meño urté bat zárrago dá, Jacinto deátzen dá
- NE: eta... kán, nòla deitzén da?
- FR: presétan dá... remáda bát, altzína... lo mismo nòla kó-
txe batean!
- NE: bai, bai-bái-bái-bái, án... ordòki ándi bat'a, ándi!
- NE: Ujéra, kerrèterará, San Mártinik, igártze'a
(aditzaren eta bere laguntzailearen arteko uztarketa hau ez da ba-
terere ohikoa mintzamolde honetan; kanpoko norbaiten kutsaduraz
ikasiko ote zuen Nicolasek? horra hor zalantza)
- DG: Erribrán bėti... uskàrarík eztá izan, Erríb(e)ran, bàizik
ère bėti erdárara
- RR: geróztik eztá sorgínik kemén
- TE: Zangóza eztá erràten erdáraraz, Sangüesa! bàia... ùskaráz
Zángozà
- JR: eztá kilómetro bát, erdí bat ere
- LS: baěá, órai pues yá... eztá errésultatzen korí, ta eztá ere-
gíten... déus e!
- FR: baëa kémen eztá abétorik izan
- NE: zubiètarík, óiu itén... mùt(t)ikuék, almádieroer, eztá?
- DG: egú báda aski
(egu hori –‘egun’, gazt. ‘hoy’, alegia–, Aezkoan eta Artzibarren bil-
du duguna, bitxi xamarra da Zaraitzu aldean)
- LS: orái báda tráktor ta... áuto
- FR: Ezkározen badá bat, oáño... konózimiéntöak dauzké
ànitz óngi, eta...
- DG: bàrimáda... mutíko, pues guziálen ta balímadá nexkátó
ere báí, guziálen
- TE: kébendik ágeri bálímada!...
- JR: zènbait xíten badá, fátan drá... Erríberára
(da eta dra ditugu esaldi honetan, lehenengoa ‘zenbait’ bati lotu-
rik baina)
- ER: erzátu (= errezatu) beàr badá... atárian, kánpo
- DG: xíten báda bien ta ezpáda también...
- LS: ta öái, (...) ezpádakik o ezpáda oritzén...
- NE: no! txilímistá ta, ezpadá erórtzen rayorík, óngi, beá...
- JE: urrían, urrían fátan baitá [eskolala], ùrrialártio aurten
- DG: kóri báita neskátó, ta gú...

- ER: bai, kán ez, àn ez báita ya kéngoá
 TE: kalábazará, kála... ándi... esèrtzen báita, ta xáteko eré ónik baitá...
 TE: bueno, kóna xíten beítá... emàzte bát, kemén, gútziá-len... bàtekín
 NE: Péñan, mèndi batián an, Péña báita
 FR: báita aski, e?
 DG: kémen ez; paboá... kémen ezpáita ízan, éz ginuen, ez...
 DG: kàla errànen diá?
 RR: ¡hala! aurkí dia konbèrsazioa búka edo zér?
 DG: eztéa tia Joséfa?
 ER: etzién ez xardòkitzén batre, ezteá?
 NE: Kruzètarik, aldàpa bát, ta... igàtekó... a Las Moxadas, eztiá?
 DG: zér gúti den! zér gúti dén... otóí bat
 DG: geró, pues ségitzen da... kònbèrsazioá séun zér bear den xardokí!
 LS: bi éstaka, bai, eztákit nún dän... ta kán, sártzen zén rémöa
 FR: ez níz orítien oái zòmáten dén!
 DG: xiten dén urtián (...) eztá xinen
 (ez esaldi honetan ez gure materialetan, oro har, aurkitu dugu Azkueren hiztegian dakusagun **dagun** (BN-s) bezalako era: "próximo, futuro : *prochain, futur*", ez-eta **dagün, daigün** (S) edota **dai-gun** (R) moduko aldaerak ere¹⁵)
 DG: eztókiela xán bàizik ere... egúnián... gáuza, biár den gísá... béin
 DG: zúbi kóri egin dié... búrniaz, orrá, barándillará erràten déna bezála
 (Dionisiak emaniko azken bi esaldietako batean erlatiboa mugatu gabe dugu eta bestean mugaturik; horretaz gainera, *bezala* askoz ere zaraitzuarragoa dugu *gisa* baino, azken hau Izaban eta Uzta-rrozen bai, ia erabatekoa zela)
 NE: kan, érraten... pasúa, góiti pasúa sártzen dená
 NE: eta géro, bí urte dénëan, bí ortz, elkítzen, primála
 DG: fan déneko aspáldixko kóntan
 JE: kanxé delá uskára lejtimoa... Sálatzárköa
 (-xe intentsiboa Zaraitzun agertzea zinez ez-ohikoa iruditzen zai-gu)
 DG: juanén delá kontátuz, bàëa bah! áski gógor da
 (*juanen* hori bitxi samarra da Espartzan, ibarreko hego-mendebaldeko herrietan duela ez hain aspaldi erabili zen mintzamoldearen baitako aldaera izan baldin bazitekeen ere, agian)
 LS: guré errítik i(g)ártzen déla, vamos, el... río Salazar
 TE: Eguberri, Eguberri, kau dela Eguberria
 (garai horretako kantu batetik aterata, argi dagoenez)

¹⁵ Aitor Aranak aldiz bai, Espartzako Antonia Garzia Loperenari jaso zion: *dagun urtean* = 'dato- rren urtean, heldu den urtean' (Zaraitzuko hiztegia), eta baita K. Mitxelena buru zuen taldeak Izaban, aspaldi, gaztelaniaz nahasiriko kantu ttiki baten testuinguruan: *Adiós, doncellita novia, degun bedá- tserèino* = '... hasta el año que viene' (BRVAP, 1953).

- NE: erdi dela Maria
(honen aurreko lerroan aipatu kantu beretik aterata)
- JE: oái ez, eztéla iyór arrépatzen kóitra, trabájatzra, ez
- JE: xitèn delarík ken-... kéngo famíliá...
- DG: mondóngo egíten delaíék, órduan emàten dá piperbéltx
- TE: ez, oái dolóre ez; txikírrin kau, astén delárik... min emá-
ten? ói-oi-oi!
- 1-08 DG: egón duk igìrikán ta xín duk étsera
- LS: jodítu duk kór!
- 1-10 a LS: izán duzú zómat... ‘ahogar’?
- NE: izar eder bat elki duzu
(lehenago aipatu kantutik hartuta)
- JR: eztúzu zeren
(eskerrak emateko ohiko ‘esker mila’ri erantzuna emateko erabilia,
itxuraz gaztelerazko ‘no hay de qué’ren parekoa)
- 1-10 b ER: abuéla fánik dixú, bàia...
- TE: Lekúnberri óndöan edo díxu
- DG: gùre koléjioan dixú bàya... déus ere uskárarik
- TE: ta kében... déus e! gùrekín bukáitzeixu uskárara kében
- NE: eta, erríko... mútiko guziák pues, xüntátzen gintzaxún
eta kantátzeixú, ta limósnará ematen
(xukako adizki hau, dela osorik –dixu’– dela lehenengo hizkia gal-
durik –‘ixu’– agertzen denean, ‘(d)i-’ dugu aurreneko silaban, 1-
10-a zk.ari egokituriko zukako adibideetan ‘duzu’ izanik ere; lan
honen baitako gure ‘(1 - Eaurta: hasiera)’ titulupeko saioan honen
antzeko iruzkintxoá egín genuen, Eaurtan, xuketan, batzuetan *du-
xu* eta beste batzuetan *dixu* bildu genuela esanez)
- DG: Otságin badíxu eskòla bát baya... (t)xu... besté grupo
baténdako
- JE: Irúñan xú / Estéfan... berríz xinen txú, xá kona, etséra
- DG: izán xu gáu, kemén abáldu diéla, eta géro... petígora!
fán dira bá!
- RR: báya diferentiago’re xú
- TE: údan, bah! órai eré... egón xu éne líoba bát
- JR: Aibár da, bàña dá óla... uskéraz xú Oibárre...
- NE: kúra... xú... kondáu bat
(hots, gaztelerazko ‘condado’, alegia)
- DG: amáren guziálen, kála, kála baxú, e?
- JE: Àste Sánduan? áurten ez, éztuxu... ápeza, èri baitágo
- 1-11 JR: bárean, mìntzatu girá píxkòat
(esaldi honek eta ondorengo bizpahiruk laburbildu gabeko adiz-
kiak agian uste den baino maiztasun handiagoz azalarazten direla
erakusten dute; ikus, era berean, 1-16 zk.ko esaldi batzuk)
- DG: bai, baia órai ezpàgira xuntatzén! ní ez fátén kára ta úra
ezin xín koná, pues bátrere
- ER: badáki [orrek = *berorrek*] zé-nun bízi giren
- DG: bizi g(i)renían xardókiren dúgu, zérbait
- DG: guziók gará idéntiko
- DG: éz gra diáoko uskáldunik kémen
(*diáoko* hori ‘gehiagoko’ da, jakina)
- TE: oái ez grá fátén, eztá’re San Tírsora ere éz / bai, bìzien grá?

- DG: ta óngi xíten báigra, ta báig(e)rá sakristán, pues yá...
 TE: bàea badú... denbr'ánitz ez gréla xuntátzen!
 JE: gu íltzen grá-... grelarík...
 DG: e... pues kòrrekín, fátén grelarík elizalá... / eta órai,
 xúntatzen gralarík (sic), bertzè gisán ez
 TE: bai, xárdoki; egú(n) bíok xuntàtzen grelarík...
 1-12 DG: ánditu gítuk (adizkia laguntzaz emana)
 LS: xin gitúk
 1-14 b DG: beríala fátén gitxú... èrdaralá! uskárara ez xardòkitzèare-
 kíñ? bereála erdàrala
 TE: ásten gitxú xardokitzén ta... bereála erdàrala!
 LS: xin gixú / xin gitxú / xin gitsú (?)
 (batzuetan -tx- eta -ts- soinuén arteko zalantzak ditugu, *etxel etse*
 bikotearekin, bidenabar esanik, maiz gertatzen zaiguna)
 DG: ez gítxu élkien etsérik, egítxu élkien etsérik
 TE: éz gitxu bìzi izaén... aah... bai!
 1-15 DG: kònke yá, ellégatu zadié salùtatzá
 TE: eta zék, nóla deàtzen zadié?
 TE: óngi... zadié? / ta San Sébastianerik xìn zadiá?
 (Telesforak galdera hauetako bigarreanean 'zadie + a' erabili zuen,
 lehenengoan berdín jokatu ez bazuen ere)
 DG: ziek baliénte, gázte báizadie!
 1-16 DG: fán dira bá! eta bèrze ánitz berríz, pues kèn abáldu bia-
 rrián pues fátén drá abáltzra Itzaltzúra... fán tela! fán te-
 la! fán tela!
 JR: kémen izan dirá... ostrálian, bértze... errí batzùretárik
 eta...
 DG: bàya... kárrika'día... enétakó itsúsi
 ('tia' itxaron liteke, agian, *dia* hori baino gehiago; horrela aditzen
 da ordea, gure ustez)
 DG: zére(n), oáiko gázte kébek eré... éeetzia barátzen!
 JR: Donòstiatík eta... Donàmarítik eta (...) izán dirének...
 JR: orré(n) gibilerát, zárrak diréla ez dáus yágorik!
 ER: ez, bàt Iruñán, ta bérzea Ezkàrozén... bíak... kásatrik...
 diéla
 FR: ogèita... ogèitabó(r)z [urte] góiti, ortí'goiti, tronzádo-
 rai(k)... sáldu direlarík kemen
 JE: mùsikóák, nóla deátzen dra? pues músikoak, orkésta-
 kíñ...
 DG: dénbraz báginazkín gáuzak bàya uuh!... ez, éz kontínua-
 tzérekín? pues gáuzak átzetzén dra, átzetzén dra gáuzak
 TE: fán dra gu(t)ziák... amigo, kan, óngi... bìzi báitra
 LS: eta, géro, berzé... ègun bátez drá... por carnaval
 LS: ta, geró... kàn badaudé... Gipúzkoan badrá kasérioak
 DG: úrak éztra xíten kóna ta ní eníz fátén iyöra're...
 DG: pues, fatén balimadrá... láu (sic) edo bórz edo séi mutíl,
 txíntatzen drá
 (txíntatzen hori '(t)xuntatzen' da, jakina, agian balizko '(t)xunta-
 tzen' baten bidez egoera honetara iritsia)
 NE: eta... auñák, osatzèn badrá, pues... pa'iráskos, akértako

- JE: étxe...-tra fâten báitra, pues korí, kântu korí (...) ási ta bukàtu ártio
- DG: geró xeikí niz ta xín bairá sèmiák...
- NE: ta kán, ardíak fâten báitra...
- FR: eta geró, trámuak! trámuak báitra... tr(s)ámuak drá... almadían bórz, làur-bóz
- DG: exéri xút parádera bat, abér txóriak erórtzen dren
(Iribarren: **Paradera**. Ingenio para cazar pájaros, llamado en otras localidades *loseta y repalo*. [Salazar])
- RR: etzákiat! etzákit nóiz... il trén aíták
(‘gurasoak’, alegia, gatzeleraren kutsaduraz, nonbait; *etzakiat / etzakit* horiek, bestalde, ‘etzakit, eztiakiat, eztiakinat, eztiakizut, eztiakixur’ saileko ‘eztiakiat’ –toka– eta ‘etzakir’ –indefinitu edo neutroa– direla iruditzen zaigu, nori mintzatzen zaion¹⁶)
- NE: aúña, kóyek? aúñak txíkin drénian...
- DG: óngi (e)llegàtu drelá baia, gáuzak’men daudé ánnitz... kémen daudéla kário? kán doblátrik!
- DG: egíten drelárik... odólkiak eta... mondóngo egíten dela-ík...
- 1-17 DG: bíak xín tuk
LS: xín tuk
- 1-19 a LS: ta kláro, bórdak fân tzú... úndituz
- 1-19 b JE: pues déus’é, ensegída xìn tutxú... Madre Superiora, Madre no se qué...
- NE: baëa kéngöak? (...) eráblitzen dúttxu, ez... éz barátzen!
(*eráblitzen* horrek ‘ibiltzen’ aditzaren zentzua du hor, antza)
- DG: bí gizon xín txu kóna / obenénian San Sébastianérik txì-ten txú...
- DG: aníz gáuza bagínakizun bàya, bàya órai... guziák atzáitxu
(*atzaitxu* hori ‘atze (d)i(tu)xu’ izan daitekeela iruditzen zaigu)
- RR: kórta(r)a xin txú, arpatrá!
- TE: égun batzúren... igártz(r)a xìten drá ta... fâten txu
- JR: xín txú / xáuntsi txú
- NE: eta órai etxú iltzé(n)
- 1-20 JE: ni, nik... betí, elízala, tsàusten nintzán, ta arròsaríalá ta mezála; kandík... etséra
- DG: eta egón nintzán... kan, akònpañatzén, ta dèmbra berí-an... alábarí bisíta egíten
- TE: zángoz ebili níntzan, ta adiós!
- LS: fân nintzán, ta... “da usted su permiso?”
- JR: xín níntzan Otsáirik
- NE: eta geró, sauntsí nintzán Béirera, Erríblála
- FR: zórtzi urtetán sauntsi nintzán ni óna
- DG: en Madríl, eníntzan egón bàizik ère... álabaren koléjio-an sólo; ni kándik eníntzan iyóra ere élki, kándik està-

¹⁶ Jose Mari Satrustegiren *Euskal testu zaharrak* (Zaraitzu, 1780) izenburuko lanean ere *ezt-* > *etz-* txandaketa horixe gertatzen dela iruditzen zaigu, honako pasarte irakur baitaiteke: *eziaquizut asqui claro erratendutanez baya...* (163 or.), hori guztia mintzamolde honetan *-tz-* eta *-z-* soinuen artean une oroko txandaketak gertatzen direna kontuan harturik, jakina.

- zioalá ta estàziotík... úra zengón koléjioala, ni... Màdri-
lén? enintzán eblilí batre, iyóra're! enintzan elki kan-
dík... koléjioan géldik
(*zengon* hori, Dionisiaz gainera, Telesforari eta Lucasi ere aditu
diegu Espartzan, 'zegen' eta are 'zagon' gisako aldaerak ohikoago-
ak izan arren¹⁷)
- LS: lén enintzán oroitzén
FR: Tortósan? ni énintzan éldu Tortósara
JE: ta míraz... gíblialá, míraz fàten nintzán óngi
DG: ta ní egon nintzán koléjio kàrtarík, ikùsten nüén... ólak,
nóla xiten zrén
(erlatiboz loturiko esaldi honetan adizkia singularrean dugu, agian,
aditza gero zer esango zuen ongi pentsatu gabe bota izateagatik)
- LS: ta juàten nintzán lekuetá pues, prokúratzékó ez... txùn-
tatzekó...
JE: ní eón nintzanián... koléjioan
JR: ta geró, gerlán izán nintzanián, izán nitzán...
JE: míraz, gíblialá... óngi fàten nintzánez
(lerro gutxi batzuk gorago, Josefak bestelako moldea erabili zuen
antzeko gauza esateko: *míraz fàten nintzán óngi*, hain zuzen)
- DG: bàya... ní egon nintzáneko denbrán, egíten baitú ya...
borz, sèi urté, ègon nintzála
JE: dírua... kála, èrman tzién... mónjek, kán nintzála, tzákutoà
LS: de lo que orítzen níntzala...
(esaldi baten hasiera dugu hau, hizkera baten higadura norainokoa
izan daitekeen ideia xumea ematen duena)
- NE: amairur urtétan (...) fàn nintzála
JE: kebéndik? lemezíkõa Madrílera, nintzalarík chavala
DG: kor, Irúñan, egón nintzalarík orái azkeník
ER: txíkin, nintzalarík, bàia...
TE: míra, ní txíkin nintzalarík, pues... / únai fàten nintzála-
rí ní... bèietrá, dió!
(-k galduriko *nintzalarí* dugu azken esaldi honetan, era honetako
galerak urriak badira ere)
- LS: ta itzúltzen nintzalarík kándik...
DG: oh! ní egón nintzànekotík...
LS: égón níntzia Irúñan
(oso adizki bitxia hau Zaraitzun, -n galdurik eta guzti, erronkariar
erarekin bat egiten duena¹⁸)
- LS: égón nítxuan
(Lucasek emaniko era hau ere sobera bitxia da, agian bere hizke-
raren desitxuratze baten ondorio)
- 1-23 b JE: ya, fàten nintzaxún...
DG: pues... Madríl(l)en ègon nintzán... ègon nintzáxun sé-
me batekin

¹⁷ Aitor Aranak ere, bere *Zaraitzuko uskara*-n agerian ezartzen duenez, *zengon* horixe bildu zion Antonia Garzia andere espartzarrari; herri honetako aldaeratzat jo ote daiteke, beraz, 'egon' aditzetiko era trinko hori agian?

¹⁸ L. L. Bonapartek, XIX. mendean, *nintzea* bildu zuen Bidankozen eta Urzainkin, eta XX.aren bi-
garren erdian zenbait biltzailek *nintzea*, *nintzia*, *nintzia* eta beste jaso dugu Uztarrotzen. Ikus Pedro de
Yrizarren *Morfología del verbo auxiliar roncalés*.

- 1-24 b
- NE: ni elkí... nintzaxú(n), amaírur urtétan
 TE: óritu nuntzaxún (sic) gáu kártan
 JE: míra, eníntzaxun... galdú
 TE: éz-ez-ez... lén énintzaxun fálda
 DG: fâten xintxán xuáur sólo, eztéá?
 DG: ta géro nóiz xin xintxán? errégetán ka(n)... pues errégetán balímaxinaudén kán... izotzílla, otsálla, mártxoa, apríla, mayátza... eta gàragar(t)zároa, séi ilabete; así que xin xintxán txú¹⁹, oráiko ilábetean, garílla; gàragarzároa, garíla...
- 1-25
- ER: Iruñan izán xintxán!
 JR: nóñ ègon xintxán átzo xú?
 DG: míraz abér fâten xintxán óngi, tóma, klaró!
 JR: xin yíntzan
 LS: egón íntzian
 (Lucasek emaniko adizki honen bukaeran, Jacinto Ramirez informatzaile fidagarriaren erantzunari beha gaudela, desitxuratze puntu bat ikusten uste dugu; Eaurtan, diogun bidenabar, *intzan* eta *itzan* gisako erak bildu genituen)
- 1-26
- JE: Máulen? zómaít... báratzen tzen (...) néguan! ténporadará, ya
 DG: ène áma izan zén betí... únai, ní bezála
 ER: géro, biltzèn zén trilládora... batzúr, rodílla bátzurekín, bàia... indàrreseá (...), irúr puntékín, irúr puntékín, ta klábatzen zén... zérean... indárresèan
 TE: nexkátöa yá kasàtu zén ta fan tzén... Iruñara / atzó bat il... il (t)zín (sic), Iruñán, egún o... òrtzegúnez
 LS: barríl erdàraz zén, o?... o euskáraz, eztákit / emázte bat, baèa kúra tzén Ezkározerik, etzén erríköa
 (hots, *Ezkarozetik* baina *erriköa*)
 JR: pues, Aóitzerík xiten zén Irunbèrrira, Ilunbèrrira
 NE: ta Pitíllatík pues... Caparróso, eta... Mélida... eta, kañádak txikínagó baia kortík igártzen tzen
 FR: lénik retórzitzen zen kúra, eta géro, barré(n)atzen zen zúra puntatík, ta kán esertzén trànka bát, kalá... púntan
 DG: éne gaztezútuán izàutzen zérbait baia oiíi! éz-ez-ez... yá géro bukatú ze
 (guxtitan bada ere, batzuetan iraganaldiko adizkia -n-z gabeturik ageri zaigu, inoiz aipatu dugun bezala)
 ER: xàten zé, guziá... étxe batián
 JR: etxé bat bakárta zé
 LS: ta... úra tzé de Pamplona
 (adizki honen hasierari herskari bat eranstea ez da egokia bera bokal baten atzetik doala; *Pamplona* hitza, bestalde, esaldiaren bukaera erdaldundu zuelako eman zuen horrela ziurrenik Lucasek, zaraitzua honetan 'Iruña' guztiz hitz arrunta baita)
 FR: ezkòndu zén arén étsèala; geró, géro saúnts... xin zé kóna bizítzra
 NE: korr'é ezé erórtzen

¹⁹ *txu* baino gehiago 'tsu' aditzen ote den iruditzen zaigu.

- JE: bàña... nòla igartzén tzen (...) káltzetin... egínik
 DG: míraz, abér fatén zen óngi... etsiála
 (konbentu bati buruz ari zela erabili zuen *etsiála* Dionisiak, haren etxea izatekotan, gure ustez, 'etsera' erabiliko bazuen ere)
- DG: oái ségi zaxú... konbèrsazio korí abér nòla... zér resúlta-tu zen
 TE: eúltzia nòla eitén zen?
 LS: ezpánitz, ezpánitza órítzen ta ezpádaki nòla erràten tzé...
 (bitxi da testuinguru zehatz honetan aditza *-n* galdurik azaltzea)
- FR: ez, Bálle Ronkálëan bazén konpórta baëa kemén ez
 TE: éne... tío bat, bázen; oi, kárek zer kóntu kontátzen!
 JR: errotá bat bazén ór ta... orrát
 LS: órduan bazén... árdi ta áuntzak etxétan ta... guré errían ere bazéngon órduan
- JE: denbóra etzén... kóitarik
 DG: ène áita etzén izan almadiéro, sékula
 LS: fatéko etzén... orái báda tráktor ta... áuto, baia ordúan é pues...
- NE: arbóle bát... déitzen báita ellórrí? pues, kórr etzén eórtzen
 FR: Irunbèrririk apál? etzén inpórt(z)a
 ER: elízala fàten bázen...
 LS: eta Óróntzen, kán ebíltan bázen... artzáya edo...
 NE: ta sobrátzen batzén abária ere báí
 (ez da ikusten, baldintza-kasua izanik, *ba-* eta adizkiaren artean herskari bat tartekatzearen beharra)
- TE: ta... gáragarra bàlin bazén, gágarrá! gáragarrá... el órdio, sí
 NE: bàlimazén borzégun ardí pues... zórtzi, ámarr edo... áuntz!
 ('balimazren' hobeki legoke, behar bada)
- FR: balín bazen gordó, antzínëan bída, ta gíblean bát
 (Sanz Zabalza: *Gorda* (madera): la de 70 cms. de circunferencia en adelante)
- DG: baitzén ègun zórtzi fiéstara
 TE: kében trabàja...-tzen báizen anitz, ta kán gútti ta òru anítz!...
 (*trabaja...-tzen* aditzen ote den gaude)
- LS: yá kan... egíten baitzén álmadia / deàtzen baizén xintúra
 NE: kortík, ugáldia áunditzen báitzen...
 (bitxi da *aunditzen* hori Zaraitzun, 'andi' baitugu nonahi eta salbuespenik gabe gainera Nicolasek behin baino gehiagotan erabili bazuen ere; kanpoan aditurikoa ote?)
- DG: dénbra kaitán ezpéitzen eskùrsionerík, oéi (sic) bezála
 LS: ta géro, rémua, ezpáitzen éz... ba aníz lekután pues etzén enpleátzen, según nola zén ugáldia
- ER: etxékua zená?
 TE: ta lén ere bàzená?
 TE: (batek galdetu bide zion) báazenéz sórginik, eta kontès-tatu zakón...
- JE: údan pues... ártzai batékin, gúziak, páratuz artzaiári, tokátzen zéna...
 JE: bai, sóbra... enkárgatzen zèna bezála

- TE: xeátu ondúan, pues... gáñeti-gañetí, agótz gèntzen zená
pues... pàjariála
- NE: buruká eròrtzen tzéna baztérretan, etzèna óngi abártzen
eta korí? ta ardí(e)k kúra xatén ta gízèntzen anítz
- ER: eta áita zénak etzekiéla...? áita zénak, etzékiena ez úskara?
- JE: dénbra... txàrraengátik, dénbra... tzèla gáxto
- DG: asike óngi ellegàtu zéla
- ER: fálta tzéla, fáltatu zéla
- TE: ah! egùn bar zelá, kreentzián... etzéla, bàya remédioa,
elízan bá(t)zela; pues, remédio bàlimazén, señál que
ba(t)zéla... sorgín!
(*egun* hori 'egon' da, jakina)
- LS: guziá zelá... bengánza personála séntenzia artzekó
- DG: ah, orduán bázela, bai
- DG: etzèla ígo, e? ègó, azkénik egòn zelarík ez gínuen...
(*igo* eta *ègo* horiek ondoren ageri den *egon* bera da, antza)
- LS: señál que... ezéla kála
- JE: amá... xín zelárik...
- DG: fán zelárik... al Canadá, pues (...) fán zelarík billétëaren
elkítzra
- TE: bai, gázte... kúra, xín zelarík...
- LS: ta kára ellegátzen zelaík ùgaldeá...
- FR: gúk? gúk lérta, 'pino'; len... elkítzen zelárik Irátírik, Irá-
tin 'abeto'...
- LS: ta... bukátzen ze(n) lanéa, ya... gábeán! etzélarik ikusí
- 1-29 b JR: xín xúnen / xáuntsi xúnen
(Espartzan eginiko inkesta osoari emaniko erantzunak Jacintore-
nak direnez, *xúnen* honi eman diogu hemen lehentasuna, 'xinuen'
gisakoa ere herri honetan guztiz arrunta dela argiro utziz, jarraiko
zenbait adibidek erakusten dutenez)
- ER: eta... bíltze xúnen ánitz, pues díru...
- RR: pues bíl... bíl kura, elkítzen xúnen gàztediará ta géro
pues, bíltzen
- DG: sauntsi xúnen / sálala sàrtu xinuén murziélago bat
(hots, Dionisia andearengandik ere lehen aipatu bí erok bildurik
gaude)
- TE: eta lemèzikoán fan xinuén Irúñara
- TE: kóden... gutziálana bát, kasàtu xínuén... Aspírotzera; eta
kárek, etziàkixún... uskàrará, kében bezála; bàya orái...
(*koden* hori 'konen' da, jakina, aise antzeman daitekeenez)
- RR: bakéro etxínuen beztítzen, ez
- 1-30 DG: gíntzan adixkíde bàya adìxkidéák...
- ER: xuntàtzen gitzán komisiú� (?) eta...
- TE: fàten gíntzan... San Tírso ègunián, ¡hombre! gitziók²⁰ eta...

²⁰ Koldo Mitxelena "Un catecismo salacenco" izenburuko lanean (FLV, 39), itxura bitxiko hitz batzuk aipatzen ditu 'erratas o errores' izan daitezkeelakoan –tartean *guizien-*, zera dioela: "pero *guizi-* *guici-* es demasiado frecuente para ser siempre descuido". Litekeena da, halere, andere Telesforak esanikoa kontuan hartuz eta saio hauetan ikusi ditugunak ikusita, *gu* > *gü* > *gi* moduko garapena gertatu izana, Mitxelena susmoa, horrenbestez, kontuan hartzekoa izanik. Besterik da hitz horretan aurkitzen dugun *t* herskari gorraren tartekapena, Espartzan agian ibarreko beste herrietan baino maiztasun handiagoz agertzen dena.

- TE: pues gú, errí txíkiñean sòrtu gitzán ta kében daude
(‘gaude’ iguriki beharko zen, antza)
- JR: yoáten gintzán... ikústera
- LS: Sán Juan euneán, igúzkoa arkítu bagé, fatén gintzán ugáldiala
(*arkítu* honek ‘argitu’ behar du izan, ezbairik gabe)
- NE: eta kán, írur anáe egón... gíntzan
- FR: ta géro pues... Irúnberri ártio, Irùnberrirá... fatèn gintzán almádia batekín, bórz tr(s)amó
- NE: ta... soustén baigintzán kára, Rìbaforáda, pues...
- DG: zèren ermáten ginuén... ebíltzen gintzalarík... unái
- TE: bàia gú andítu gintzalarík yá erdára
- FR: kóri yá... Ébroala, urràn gintzalarík, ta... káekín, tira, Zarágozalartió
- DG: goizián, xíten gríntzalarík (sic)...
- 1-31 JR: xín gintzákan
- LS: gu xin gintzakan / gú xin gintzián
(berez emaniko *gintzian* honek, *-n-z* bukatu rik egon arren, erronkariar itxura handia du; zirikatu ondoren, baina, Lucasek *gintzakan* eman zuen, Jacintok emanikoarekin bat)
- 1-33 b TE: fàten gintzaxún en romería
- NE: eta, erríko... mútiko guziák pues, xüntátzen gintzaxún eta...
- 1-34 DG: ah, bai, egón zintzaén...
- 1-35 LS: ya almadiéroak ègoen tzién... kláro! bustrík
- DG: ùrte ánnnítz egítén du bukátu zielá (...) karnabálak
- DG: úrak sártu zrén koméntöán... dírueki
(*-(r)eki* sozietiboa gutxitan bildu dugu ibar honetan, auzo Erronkarikoan erabatekoa bazen ere)
- DG: géro... ègon zrén láurak, kán bisítatzén Irúñan, láur fan drénak xúnto
(esaldiaren azken zatian inoiz aipatu dugun sintaxi joera berezia dugu, ekialde honetako mintzamoldeetan aski arrunta bada ere)
- FR: ortík... bálle Ronkalétik fàten zrén...
- DG: eta géro, ilábetèak, urtíarén ilábetiák nolá deitzén zren
- DG: bàia bérze gísan? etzrén fànen bátrere!
- FR: kóyek etzrén Arbayún, Arbayúnen
- NE: ta cuando, ya gáriak eta biltzen báitzren guziók...
- DG: eta errán zadaén... txínen zrelá bérze egun bátez
- TE: béldurretz... étxeak undítien zrélá! eta korí, óngi armàtrik baitáude!
- DG: ah! igare dá orái... palóma-bándada bat, orrá, fàten zrelarík Erribrála ta kóntua erràten zé (sic)
(galdetu genion ia *bandada* horren ordez ‘saldo’ hitza erabil ote zitezkeen –inoiz lekuren batean ‘txori-saldoa’ aditurik baikaude– ezezko erantzuna jasoz)
- 1-36 JR: xín yítuen
- LS: xín tuén
(‘creo’ gaineratu zuen Lucasek, itxurazko era laburtua eman ondoren)
- 1-38 b JR: xáuntsi txúnen / xín txúnen

(Jacintoz bestelako informatzaileek 'xintxan' eman zuten, Eaurtan, Otsagin eta Orontzen ere oso zabalduriko era)

- JE: pues no sé... sártu xintxán, kòmentuán
(*sartu* hori 'xartu' izan liteke agian, *s* eta *x* hizkiak maiz nahasten edo erdi nahasten baitzitu en informatzaile honek –eta ibar hone-tan ez da bera bakarra izan– inoiz esanik utzi dugun bezala)
- TE: léen... zérian, Éaurtan, bìzi izán... xintxán úrte batzuz

TAULA 2

Aditz laguntzaile iragangaitza (*nor-nori*)

2-01 → 2-20, orainaldiko singularra; 2-21 → 2-40, iraganaldiko singularra

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
2-01	zaida	zaida	zaida	2-21	zizaidan	zitzaidan	zaidan
2-02	ziaidak	ziaidak	ziaidak	2-22	zizaidakan	zitzaidak	ziaidak
2-03	ziaidan	ziaidan	ziaidan	2-23	zizaidanan	zitzaidan	ziaidan
2-04 a	ziaidazu			2-24 a	zizaidazu		
2-04 b		ziaidaxu	z(i)aidaxu	2-24 b		zitzaidaxu	ziaidaxu
2-05 a	zaizu			2-25 a	zizaizun		
2-05 b		zaixu	zaixu	2-25 b		zitzaixun	zaixun
2-06	zaik	zaik	zaik	2-26	zizaikan	zitzaikan	zaikan
2-07	zain	zain	zain	2-27	zizainan	zitzainan	zainan
2-08	zayo	zaio	zaio	2-28	zizaion	zitza(a)ion	zaion
2-09	ziok	ziok	ziok	2-29	ziziokan	zitziokan	ziokan
2-10	zion	zion	zion	2-30	zizionan	zitzionan	zionan
2-11 a	ziozu			2-31 a	ziziozun		
2-11 b		zioxu	zioxu	2-31 b		zitzioxun	zioxun
2-12	zaiku	zauku, zaiku	zaugi	2-32	zizaikun	zitzaikun	zaugien
2-13	ziaikuk	ziaukuk, zaikuk	ziaugik	2-33	zizaikukan	zitzaikukan, zitzaikukan	ziaugikan, ziaugian
2-14	ziaikun	ziaukun, zaikun	ziaugin	2-34	zizaikunan	zitzaikunan, zitzaikunan	ziauginan
2-15 a	ziaikuzu			2-35 a	zizaikuzun		
2-15 b		ziaukuxu, zaikuxu	ziaugixu, zaugixu	2-35 b		zitzaikuxun, zitzaikuxun	ziaugixun
2-16	zaizie	zaizie	zaizie	2-36	zizaizien	zitzaizien	zaizien
2-17	zaye	zaie, zae	zaie, zae	2-37	zizayen	zitzaen	zaien, zaen
2-18	ziayek	ziaek, zaek	ziaek, zaiek	2-38	zizayekan	zitzaiekan, zitza(y)ekan	ziaekan
2-19	ziayen	ziaen, zaen	ziaen, zaen	2-39	zizayenen	zitzaenan, zitza(y)enan	ziaenan
2-20 a	ziayezu			2-40 a	ziziayezun		
2-20 b		ziaexu, zaexu	ziaexu, zaexu	2-40 b		zitzaexun, zitzaexun	ziaexun

adizki-zk.

2-01

- DG: sártu ta bereála, idúritu záida
LS: ení er'ez (?) tokàtu zaidá... correr

adibideak

- JR: eróri zaidá ságarra
 TE: éni Irúña etzaidá gustátzen batre! ez...
 TE: míra! míra... zér bultóxko elkí tzeidan, kébe(n)
 TE: yá átze tzaidála
- 2-02 JR: eróri ziaidák sagárra
 LS: eróri zaidák sagárra
 (bi esaldi hauen artean aurrenekoa egokiagoa da bestea baino, inoiz esanik geratu bezala)
- 2-04 a BB: Jesús etzitián, Jesús séikitzián, Jesús barátzen zaidázu no-ré biotzián
 (Lucas Senberoizen emazte Brígida Beaumont, lerro hauetan ezohi-koa, dugu esaldi honen emalea, otoitz ttiki baten hasierakoa)
- 2-04 b JR: eróri ziaidaxú / erósi zaidáxu
 (Jacintok berak bi eraok eman zituen, une desberdinetan eman ere, aurrenekoa egokiagoa dela)
- 2-05 b JE: etziáidaxu gustátzen barúlloa
 DG: zúri idùri zaixú beár diéla... segítu uskárara; nóla bar du segítu?
 (izenordea zuketan eta aditza xuketan eman zuen, aldi honetan, Dionisiak)
- JR: xúri eróri záixu
 RR: baëa xúri etzáixu átze
- 2-08 TE: etzóla gustátzen, uskára kóri...
 (balizko 'etzaiola' baten era lasaitua dirudi *etzola* horrek)
- 2-12 JR: eróri záugi
 (adizki hau eta *zauzki* bere plurala, hala nola berorien alokutiboak –*ziaugik*, *ziaugin*, *ziaugixu* (sing.) eta *ziauzkik*, *ziauzkin*, *ziauzkitxu* (plur.)–, zeintzuk, gainera, 'hark guri' kasuan ditugun adibideekin –*daugi* / *diaugik*, *diaugin*, *diaugixu* (sing.) eta *dauzki* / *diauzkik*, *diauzkin*, *diauzki(t)xu* (plur.)– ezin hobeki uztartzen diren, Eaurtakoetatik eta Zaraitzuko gainerako herrietakoetatik bereizten dira. Ezin esan, haatik, era hauek Espartzako eksklusiboak direnik, herri honetako beste zenbait informatzailek bestelakoak ere eman baitzituzten)
- 2-17 NE: eta, géro gastátzen xaié, emáro-máro-mároa, órz koyek
 (adibide honetako indefinituak, *x*-z nahasirik egoteaz landara, pluralean egon behar luke)
- 2-18 NE: eta órai eziék iltzen [ardiak]
 (pluralean behar zukeen aditzak, 'eziaiztek' edo antzeko zerbait, antza)
- 2-20 b JR: eróri ziaéxu / eróri zaéxu
 ('de las dos formas se dice' erantsi zuen Jacintok; hots, dirudienez adizki hauen bukaeraz gainera alokutiboaren marka ere izan bide den tarteko *-i-* hori, ahoskera lasaia edo axolakabearen ondorioz behar bada, aienatuz etorri da pixkanaka)
- 2-21 DG: gustátu záidan fáte, fátia, bàya orái ez, orái ez grá fátén iyóra're festétra
 JR: íten dú bórz urté eróri zaidála étxea
 LS: ez ízatekó beldurrík etzelá, (zuzenduz:) etzaéla déus e... pasátzen éni
 (esaldiaren testuingurua kontuan hartuz *etzaela* hori balizko 'etzaidala' baten era lasaitua izan daitekeela uste dugu)
- 2-22 JR: eróri ziaidákan / eróri ziaídan
 (bi era hauen artean aurrenekoa hobetsi zuen Jacintok)

- 2-28 LS: aré... gustátzen zeón ánitz uskéra
(balizko 'zaion' baten era lasaitua dirudi *zeon* honek ere)
- 2-32 JR: eróri záugien / eróri záigien
(*zaugien* gehiago, omen)
- 2-37 NE: así, tripámin ezár, ezàrtzen zayén eta fán!

2-41 → 2-60, orainaldiko plurala; 2-61 → 2-80, iraganaldiko plurala

adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
2-41	zaizta	zaizta	zaizta	2-61	zizaiztan	zizaiztan	zaiztan
2-42	ziaiztak	ziaiztak	ziaiztak	2-62	ziziaiztakan	zitiziaiztakan	ziaiztakan
2-43	ziaiztan	ziaiztan	ziaiztan	2-63	ziziaiztan	zitiziaiztan	ziaiztan
2-44 a 2-44 b	ziaiztazu	ziaiztatxu	ziaiztatxu	2-64 a 2-64 b	ziziaiztazun	zitiziaizta(t)xun	ziaiztatxun
2-45 a 2-45 b	zaizkizu	zaizkitxu	zaizkixu	2-65 a 2-65 b	zizaizkizun	zitzaizkitxun	zaizkixun
2-46	zaizkik	zaizkik	zaizkik	2-66	zizaizkikan	zitzaizkikan	zaizkikan
2-47	zaizkin	zaizkin	zaizkin	2-67	zizaizkinan	zitzaizkinan	zaizkinan
2-48	zaizko	zaizko	zaizko	2-68	zizaizkon	zaizkon	zaizkon
2-49	ziaizkok	ziaizkok	ziaizkok	2-69	ziziaizkokan	zitiziaizkokan	ziaizkokan
2-50	ziaizkon	ziaizkon	ziaizkon	2-70	ziziaizkonan	zitiziaizkonan	ziaizkonan
2-51 a 2-51 b	ziaizkozu	ziaizkotxu	ziaizkotxu	2-71 a 2-71 b	ziziaizkozun	zitiziaizkotxun	ziaizkotxun
2-52	zaizku	zauzku, zaizku	zauzki, zaizki	2-72	zizaizkun	zizaizkun	zauzkien
2-53	ziaizkuk	ziaizkuk, zaizkuk	ziaizkik	2-73	ziziaizkukan	zitiziaizkukan	ziaizkikan
2-54	ziaizkun	ziaizkun, zaizkun	ziaizkin	2-74	ziziaizkunan	zitiziaizkunan	ziaizkinan
2-55 a 2-55 b	ziaizkuzu	ziauzkutxu, zaizkutxu	ziauzkitxu, zauzkitxu	2-75 a 2-75 b	ziziaizkuzun	zitiziauzkutxun, zitiziaizkutxun	ziauzkitxun
2-56	zaizkizie	zaizki(t)zie	zaizki(t)zie	2-76	zizaizkizien	zitzaizki(t)zien	zaizki(t)zien
2-57	zaizte	zaizte	zaizte	2-77	zizaizten	zitzaizten	zaizten, zaiztien
2-58	ziaiztek	ziaiztek	ziaiztek	2-78	ziziaiztekan	zitzaiztekan	ziaiztekan
2-59	ziaizten	ziaizten	ziaizten	2-79	ziziaiztenan	zitzaiztenan	ziaiztenan
2-60 a 2-60 b	ziaiztezu	ziaiztetxu	ziaiztetxu	2-80 a 2-80 b	ziziaiztezun	zitzaiztetxun	ziaiztetxun

adizki-zk.

- 2-41 JR: eróri záizta
- 2-44 b JR: eróri ziaiztatxú

(litekeena da orobat *ziaiztaxu* eta are, agian, *ziaiztatsu* izatea ere; duela jada zenbait urte Arnegiko andere bati hau bezalako inkesta egin genionean antzeko arazoaren aurrean aurkitu ginen, bukaera horiek direla-eta)

- 2-45 a NE: zangoak ozten zauzkizu
(lehenago aipatu Eguberri-kantutik aterata)
- 2-45 b JR: xúri eré eróri zaizkíxu
- 2-61 JR: eróri zaiztán
- 2-72 JR: eróri zauzkién / eróri zaizkién
(kasu honetan bi eratako erantzunak eman zituen Jacintok)

TAULA 3

3) Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nork*)3-01 → 3-20: *nor*, singularreko 3. pertsona, orainaldia3-21 → 3-40: *nor*, singularreko 3. pertsona, iraganaldia

adizki- zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92
3-01	dut	dut	dut	3-21	nuen	nuen	nuen
3-02	diat	diat	diat	3-22	nikan	nikan	nikan, nian
3-03	nat	nat	nat	3-23	ninan	ninan	ninan
3-04 a 3-04 b	zut	xut	xut	3-24 a 3-24 b	nizun	nixun	nixun
3-05 a 3-05 b	zu	xu	xu	3-25 a 3-25 b	zinuen	xinuen	xunuen
3-06	duk	duk	duk	3-26	uen	iuen, yuen	yuen
3-07	dun	dun	dun	3-27	uen	iuen, yuen	yuen
3-08	du	du	du	3-28	zuen	zuen	zuen
3-09	dik	dik	dik	3-29	zikan	zikan	zikan, zian
3-10	din	din	din	3-30	zinan	zinan	zinan
3-11 a 3-11 b	zu	dixu, xu	xu	3-31 a 3-31 b	zizun	zixun	zixun
3-12	dugu	dugu	dugu	3-32	ginuen	gin(d)uen, gintzan	ginuen
3-13	diagu	diaguk	diaguk	3-33	ginikan	ginikan, ginian	ginikan, ginian
3-14	nagun	nagun	nagun	3-34	gininan	gininan	gininan
3-15 a 3-15 b	zugu	xugu	xugu	3-35 a 3-35 b	ginizun	ginixun, gintzaxun	ginixun
3-16	zie	zie	zie	3-36	zinien	zinien	zinien
3-17	die	die, dute	die	3-37	zien	zien, zuten	zien
3-18	die	diek	diek	3-38	ziekan	ziekan	ziekan
3-19	ne	dien, ne	ne	3-39	zienan	zienan	zienan
3-20 a 3-20 b	zie	xie, xe	xie	3-40 a 3-40 b	zizien	zixien, zixen	zixien

adizki-zk.adibideak

- 3-01 JR: émen, zér bear dut kuntatú? déus!
DG: ási bear dút bériz: izotzálla, otsálla, mártzöa, apríla,
mayátza, gáragarzároa, garíla, agúztua, úrria... uuh! eta

- bérze... ¡mecachis! eta bánazkitxún gutziák, ène me-
mórian
- DG: errán dut nóre baitan: ník gizon káu numáit ikúsi dut /
ùste dút óngi daudén (...) àlde guziétan daudé, anítz
urrun
- TE: orái, láurogèita bí urtetán, nóra fan bear dut?... eta
máingu!
- LS: nóla erràen dút? / bàya... Irúnberririk gùre errialá izáun
dút... óñez
(litekeena da, agian, idatzi dugun *izaun dut* hori *izaundu't* iza-
tea)
- DG: àrtopilík ník eztút egín sékula
- RR: eztút usté!
- TE: éztut, éztu'nai, éztu'nái déus ere ník, ez
- TE: eztút estrénatu ník, karrétil kori
(*estrenatu* hori Lizarraldean 'tres, cuatro'... hots, oro har, 'tr' duten
hitzak aditu ohi diren eran ahoskatu zuen Telesforak, Zaraitzuko
ibarrean halakorik aditza oso harrigarria den arren)
- JR: ez, eztút áitu, ez
- LS: bai, bėti igual, eztút izáundu berzé uskérarik
- FR: ah! orí ez, ník eztút ikusi kori
- DG: kán badút semé bat, kásatrik
- DG: etsekuándrea báitut... ègitekó! / bàya béitut áurten oká-
sio fatéko sémiarékin, pues fànen níz
- ER: ník, zòmait áldiz adìtu baitút, pues...
- DG: ezpáitut molèstatu nái bátrere
- TE: marèatzen níz ánitz, ezpáitut kostúnbrerik èbiltzeá ko-
txeán! / báia, ník ezbéitu'nai
- DG: ník gizón konekín, xárdoki bàrimadút?
(zalantza erakusten duen esaldi hau bitxi samarra iruditzen zaigu)
- DG: zér egín tan?
- DG: kònke geóztik onát.... errán tana, emázte konekin: ya-
guén (t)xardòki tána eta géro...
- DG: zèren... errànen dút báí, bàia... erràten dabét... bát üz-
tén tala
(azken hiru adibideotan 'egin dutan', 'erran dutana' eta 'uzten du-
tala' ditugula oroitarazten dugu, honen aurreko lanetan aditzera
eman bezala; ikus ohar honen ondoko bi adibideak ere)
- DG: eta órai... Telésfora korrekín? eginen dú úrtia ez tála xar-
dóki, míra, ta kémen... total baigáude kasí xúnto, eta...
urá ez xíten ta ní ez fátan...
- TE: arék, ásma duéla ta ník kojéra tála!...
- FR: ník, zomát urté ez(t)ála egíten? ogèitamar urté bai!
- ER: ta lemezíkua... bérri izàundu nàna ník...
- ER: ah! badítu ogéita... ní izáundu nalarík
(Eulogiok eman azken bi esaldi hauetako *nana* eta *nalarik* ohiko
'(du)tala' eta '(du)talarik' ezagunetatik etor litezke, agian, 'tala >
dala > nala', zein 'talarik > dalarik > nalarik' gisako balizko bilaka-
era baten ondorioz)
- 3-02 DG: ník xáutu diat, xágutu... betártia xáutu diat

- JR: xán diát
(aurrenik, hala ere, *xán diák* eman zuen Jacintok; ikus hurrengo adibidea)
- LC: sáldu diák etxeá
(adizki hau Zaraitzuko beste inon agertu ez zaigun arren Bonaparte printzeak Erronkari auzo ibarreko Bidankoze herrian bildu zuen, gure egunotan ekialdeko behe-nafarreraren esparruan ere, Amikuzeko Behauze herrixkan hain zuzen, bildu ahal izan duguna, Zaraitzutik aski urrun, bestalde)
- 3-03 DG: ník ere égin nat / ník... sóstén nat, xóstén nat
- 3-04 a BB: Jesús dizut áita, Bírjina dízut áma...
(hona, berriz, lehen aipatu Brígida Beaumontek emaniko otoitzetik beste zatia; laburtu gabeko erak hobeki mantentzen dira tradiziozko kantua eta otoitzetako testuetan barrena euskara mintzatuan baino)
- 3-04 b TE: ène nónbria? aai! itsùsi béita etzút erránen (barrez)
- DG: pues ník bai, prása xút; tal còmo al dút konbersátu?
- DG: fan bear xút Iruñara, fan bear xút Iruñaraño! uskárez béti Iruña; ník, bérze... èlerík eztút aitu. Kóri gúk xardókitzen dugúlarik; besté jénde gàzte kék eztákí ez, érraten Iruña, baizík ere... Pamplona! Pamplona p'aquí, Pamplona p'allá, ez xákin izátearekín uskàrarík...
(esaldi honetan *Iruñaraño* dugu eta ez zaraitzueraz hain hedaturiko 'Iruñarartio', kasu)
- DG: eta néuk, éne... eztulá? béti igual; bíar bar txút fan bérriz kòntsultalá...
(hots, Dionisiak emaniko azken bi esaldietan *bear xut* zein *bar txut* dakusagu)
- TE: ah! ník bátre, e? kasórik ere eíten! ník bátrere, ník ensegí-da géntzen xut (ETBz esan zuen hori Telesforak, euskara batua ulertzen ez omen zuenez)
- TE: konprendí bai, guziá, bàia xardòki txút...
(Telesforak azken bi esaldiotan eman *xut* adizkia ustez logikaren aurkako zentzuan eman zuen, aurrenekoan, *-n-* baten atzetik, *txut*, eta azken honetan *xut* itxaron beharko baitzen zerbait itxarotekotan, hori guztia finkotasun-ez baten ondorioz, gure ustez)
- DG: ez, ník etxút izáutzen
- TE: bai, pues ník, eséri gáu kartán ta etxút kéntzen
(ustezko *gentzen* baten herskari ozena gor bihurtu zuen Telesforak esaldi honetan, beste gor batekin tupust egitean, azken hau bere horretan geratu zela)
- DG: ník San Sébastianékoekín bai, San Sebastianarekín bàxut báí
- 3-05 a TE: zér nai zu xàkin yágo?
- LS: nóla, nóla erraten zú, abér?
- 3-05 b DG: ah! zér modu xú, abuelíta? zér egíten xú? ots? bízkor xau-diá?
- DG: zér nai xú ote errán?
- LS: zúk sáldu xu
(beste zenbait informatzailek inoiz egin bezala Lucasek ere, oraingon, zuka eta xukako tratamenduak nahasi zituen)
- ER: zertáko etxú errésten (= esertzen?) bérze bat?
- TE: ah, bai, bai... eskátzen bàlimaxú...

- DG: egun ón, egín xua ló? / àitu xuá panadéröa xin delá, Julia?
 TE: xóka! náí xua... xókatu enékin? ¡hala!
 (*enekin* baino gehiago 'edekin' aditzen dela iruditzen zaigu)
- 3-06 DG: pues náí xúnian xíxte berríz, bértze egun batéz!
 JE: nóa fán bear duk?
 DG: ík lántzen dúk mákinaz (gazt. 'con el arado')
 RR: ík errán duk
 LS: bai, Pardíxerría ere báí; izàuntzen dúk Pàrdíxerría?
 LS: klaró, erráten badúk (...) eta erráten badúk berze bát...
 DG: ík eskríbitzen ká? / ík eskríbitu ká?
- 3-07 DG: ta badút kan, guziálen bat, ta bétí dagó erráten: nóiz beár dún sáuntsi?
 ER: kóño! nóa fán bear dun?
 DG: yágo náí dun gísa eta... eta éz konten(t), náí úrrunago
- 3-08 DG: egín na kalzetín?
 DG: díruak egíten dú jéndäa, aaai! zer égiará, e? zer égiara!
 TE: zómat urte iten dú?
 DG: orrék²¹ badú intéres anítz... xardóki dadién uskárara, ba-yá, jéndeak éztu, eztú xardókitzen
 TE: bàäa badú... denbr'ánitz ez gréla xuntátzen!
 LS: ta... badú... bídäa ta órai deatzen dá término kúra guziá Ólbidäa
 NE: bádu, ba... áski
 LS: Doméño korrék eztú bérz[e nonbrierik]
 DG: bueno, gálditen badú zómat ùrte txún...
 TE: bar bádu kanbiátu [denbrak = *eguraldiak*], fíte erráten diabexút
 LS: sénarra báitu, nondík? kemén... Etxárri-Aránaz
 (kasu honetan ere ohiko 'nongo'a *nondik* batek ordezkaturik aurkitzen dugu)
 DG: bah! por urrún... urrúnagátik éz solo, ezpáitu okásioak emán, fatéko kára
 DG: Luísek ere badiakíxu, àski óngi (...) xárdoki dúa... xùre-kí?
 DG: abér, zér egiten duén... abér óngixka dagón...
 DG: ník ere bétí... izán duen bezála
 LS: fítxatrík itén duená
 FR: altzínean, rémöa ermatén duena balímada... espérto...
 DG: orái duéla... ògei egú(n), f(o)án zen
 TE: nastékatzen duéla anítz... San Sébastianéko uskárara
 DG: eskríbitzen duelarík eskríbitzen tu karták ániz lúze
 TE: ník (...) telébisórian... erráten duelarík... uskarára? trast! géntzen dut
- 3-09 DG: egón dá egízen, korrék egízatu dik
 (hona bokal arteko -g- bat agerian uzten duen beste hitz bat; lehenagoko gure '(2 - Eaurta: jarraipena)' saioko 3-77 zk.ko esaldietako bati egin genion oharra oroitarazten dugu)

²¹ Otsagiko Udalaren orduko idazkari Carlos Hernández kanariarrak, alegia.

- LS: [almadiak] amòrratu dík
(gazt. 'ha encallado' da hori, ergatibo-zentzu batez; *amorratu duk* erabili zuen aurrenik Lucasek halere, hau gazt. 'se ha trabado, encallado' izatera datorrena)
- 3-11 a DG: eztík egín déus ere
(*EDEL II*-an argitaratua, 337 zk.ko erantzuna)
- DG: 'errán zu', zu... ese 'xu' lo tengo yo más que otra cosa
(hots, Dionisia gehienetan xuketan mintzatzen baldin bazen ere, zuketan egitea egokiagoa iruditzen bide zitzaion)
- LS: almádiak bear tzú... edo zúrek...
- 3-11 b LS: ba kángo euskérara; bertzéa etzú, etzú nai
(*euskerara* horrek Zaraitzutik kanpoko eragin garbia darakus)
- JE: Irúñan xú (...) etxéan, kánbra dixú
- ER: emán dixu, bai
- DG: éne etsukándriak errán dadá: saúzte, saúzte! gizon kura dioxú ta nai dixú xardóki zerbáit xúrekin
(*sauzte* hori 'saunts(i) zaité' da; 'sauzte' itxaron beharko zen agian esaldiaren zatirik handiena xuketan emanik dagoenez)
- TE: bai, xardòkitzen dixú anítz uskárarà
- NE: bai, korréa batzúr, e... egíttén dixú, kóna, kebedík (sic) korréa batá...
(*egíttén* horretan ageri den bustidura, adizki baten barruan gertatzen den aldetik, bitxi samarra da ibar honetan, Orontzen eta Ezkarozen, egoera berean, inoiz aditu badugu ere)
- DG: eztíxu érman máklara
(*EDEL I*-ean argitaratua, 250 zk.ko erantzuna)
- TE: konprénditzeixu, beá xardókitzeixu kàin fíte! buh!
- RR: bah! oái ere, entènditzen xú, bai
- TE: bíar kunplítzen xu, baték... ògei úrte ed'ogèita bát... ogèita bída
(*ogèi urte* hori multzo bezala harturik, esaldia hemen koka daiteke-ela iruditu zaigu)
- 3-12 LS: apézak sáldu xú etxeá
- TE: kángo, kángo, bai, kéngöa ya etxú xardókitzen karék
- TE: baxú ya irúr urté eztugúla katárro bat ére arpátu
- DG: pues yá... zér bar dúgu xardoki, tia Joséfa? eztákgíú déus e, ez kánturik eta éz (...) bátre!
- TE: bah, étxea ándi dugu báí; óngi ègon báli(t)z arrèglatrík!
- JR: emén eré erràten dugú Í-runbérrí baña dá Il(l)unbérrí
- NE: erdenen dugu erdenen, guzien Jauna Belenen
(Eguberritako aipatu kantutik aterata)
- DG: guziék xardòkitzen dú(u) áire bati
- ER: báí-ba! pues oái, atária értsik, zér fan bar du(u)?
- TE: ólo, garí ta... garagár ta guziétarik ein dú(u)!
- DG: eztúgu komédorerik kebén
- ER: oái eztúgu baizik láur
(esaldi hau singularrean ote dago? bestela, *ez tugu* idatzi eta, 3-52 zk.an koka genezake)
- TE: ez! gúkt eztugú sutóndorik, bàya kozínillára... fírme!
- TE: baxú ya irúr urté eztugúla katárro bat ére arpátu
- DG: gòiti kartán badugú alor bat, apàl kartán ere báí

- LS: ta gúk, badúu fínka bat kán errián
 DG: bàia kémen, matatxérrí, ya lo creo, egín baidugu májo-rik!
 TE: bai, emáro xardòkitzen beítúgu guk
 NE: bai, mendí bát, Arbayún, erràten baitú(u)
 NE: eta bérze érrí bàtéalá, erràten baitágu or, Igárira
 (adizki bitxia; 'baitugu' edo 'baitakogu' esan nahi izango ote zuen, agian?)
 DG: iguál nóla guk, ezpádugu xardókitzen bíek pues, pues... bàtréré!
 JE: kóri eztákit; ezpáitugu izán... rebáñorik, pues eztákit
 DG: ez, kemén ezpáitugu izáundu línorík
 TE: báëa, gúk ezpáitugú aur txikiník, pues...
 DG: bueno pues abér, zér egìten dugún, tènbrará bar dú(g)u aprobétxatu...
 DG: emázte... erràten dúgun korí, eré Franzisca korí, korí egónik dagó, bai, Frántzian
 DG: tal como... errán dugúna
 ER: konék, konprénditzen xu (...), obéki, gúk xardòkitzen duúna...
 DG: erràten dugúna bezála erdaráz, uskáráz eré: bétí alúbiana; alúbia
 DG: atáriak etsíta... dúgunek bórda, e? eztiének ez
 NE: dugunaren alegriara
 (lehenago aipatu kantutik aterata hau ere)
 DG: kóri gúk xardókitzen dugúlarik
 3-13 DG: erégin diagúk alór kura
 LS: sáldu diáguk
 3-15 b JE: bétí... dixúgu... abàri xúnto, ken
 DG: bueno, áma: igàndéán xardókiren dixúgu-ta
 (-ien izan ohi da Zaraitzuko ibarrean -i bukaeradun partizipioek -xardoki kasu honetan- hartzen duten etorkizuneko aspektua, honako esaldian, gure ustez, -iren aditzen bada ere)
 DG: gáuza koyék ikùsi díxügu, eztéá?
 (adizkiak pluralean behar luke; esaldia, baina, hona ekarri dugu adizkiaren baitan ü berezi bezain garbi bat aditzen delako, ahoske-
 ra bitxi hau informazioa bildurik gauden Zaraitzuko bost herrietan aditu dugula)
 ER: oái e, egunóro, egunóro sartzéitzen (?) dixúgu!
 TE: ooh! bixkárka ta urtéro eman dixúgu!
 DG: bueno, ikási dixú(u) ógei, pues... orái ogeit'ámar ¡hala, vengá!
 DG: orái xúgu kòmentoá apártiago, bérririk / ártien txugú rato bát góiti
 LC: sáldu xugú
 NE: guk eré baxúgu... kán etséa
 TE: bayá, nik, Féliperekín bátre! bátre etxúgu xardókitzen uskárará!
 3-16 TE: gáuza... gúti ermànen duzié enéganik
 ER: ógia, eztúzia náí?

- (adizki hau bi esaldi hauetan bakarrik bildu dugu laburbildu gabe, azken honetan galdera-egoeran bada ere, jarraiko adibideei so eginez gero froga daitekeenez)
- DG: pues zér nai zie askáldu?
ER: zér ténbra igare zió?
TE: ziók nai zió xakín gúria
LS: zék eré sáldu zió
TE: ah, papél kóri na'bàlin bazié... / ah, papél kóri na'bàli-mazé...
ER: San Sèbastiánera fan bar zió?
DG: bàya... ník eztóket pronúntzia zi[ek]... prònuntziátzen zióna bezála!
3-17 JE: kemén gozáten dié
DG: kébe(n)... xánen dié bokàdo bát eta hála! géro fàten drá Ì(t)zaltzurártio; Itzàlzún abária, orrá
(ikusgarria, agian, -t- eta -z-ren arteko loturek erakusten duten finkotasun-ez handia)
RR: amabórz [urte] itén die or
TE: ilábete pare bát, igèrtzen dié kében
NE: berrógei... árdi, ìle (sic) díe, ráyo batek
FR: kór bar dié ébili, sartú... úra jústo-jústo-jústo
DG: ta ségitien diá oté... káu, ánitz? éz nóskiro
ER: bàia... semíak, txàrdokitzen diá...?
(baldin esaldi honetan pluraleko 3. pertsonako 'die' + *a* galde-tzailea badugu, uste bezala, ergatiboak *-ek* behar luke)
DG: díru badie ere ánitz
NE: bai, ta órai erratén, egíten bádíe la acequia...
DG: guzié (sic)... bàitie kótxea, kòtxéán sartú ta, aaah! pues guázen I(t)zaltzúra, guázen Otsagíra, guázen Eaurtára, guázen... eeh! Aèzkoára, guázen... àlde guziétra
ER: étxe're báitie, pues... obérena
NE: tzintzèrr ermàten báitie...
TE: bàia... ezpeitié fan nai orái
RR: emán ber diéna
NE: ah! pues, axuriék, írur ilabéte edo, diénian; bí ilabéte, írur(r)... bai, erráten: "cabrito de mes, cordero de tres"
DG: izán xu gáu, kemén abáldu diéla, eta géro... petígora!
TE: áu, berrí... berrírik egín diolaik, jaa!
(bitxi da *diolaik* hori, 'dielarik' baita -gehienik jota 'dielaik'-ohiki aditzen dena)
DG: bàya orái (...) eztiéla xakin náí déus ere
TE: Túdela ta gutziá korrítzen te
('dute'ren laburbilketa dugu hemen, itxuraz)
JR: eztákit ikási dienéz ala²² eztútenez ikási

²² Honen aurreko gure saio batean, '(6 - Ezkaroze)' delakoan hain zuzen, 'ala' juntagailua Zaraitzu aldean nekez baizik aditzen ez zela esan bagenuen ere -1-26 zk.ko esaldi bati egindako oharra-, honatx halakoren bat inoiz erabiltzen den lekukotasuna.

- (‘die’ eta ‘dute’ ditugu esaldi honetan, azken hau Espartzan nekez aditzen bada ere)
- DG: eztiének ez
- NE: ta... kórrek ematéunte... múgara ére, Àndazuría, Bardé-
nan
(hona hemen ‘dute’ adizkiaren arrastoa berriro, aditzarekin naha-
sirik metatesia gauzatuz bada ere; horretaz gainera ‘koiek’ itxaron
behar zen, antza, eta baita ‘Landazuria’ ere)
- NE: Izíz, a un laö, eta... Gallóxe... bérzia, párian; eta déi ka-
rréterará, xílo bátetàrik, e? joáten Itzállera
(*dei* era hori guztiz bakana da zaraitzueraren esparruaren baitan,
Izaban eta Uztarrozen aspaldisko aditurik bagaude ere²³)
- 3-18 DG: órziten diék / órzi diék
(*EDEL II*, 375 zk.ko erantzuna)
- LS: sáldu diék
- 3-20 a NE: nai zió éрман, úra, a... Bardénala
- DG: ez-ez-ez-ez, érek ézie txardóki nai bátrere
- 3-20 b TE: etxút ikùsi ník, bàya erráteixie
(‘erraten dixie’ da hori, noski, adizkia osorik agertzen ez bada ere)
- JE: kéngo... (t)zómaid emazté? kóiek báí, xáurkitzen xie, bè-
ño béstelá...
(*xaurkitzen* hori ‘xardokitzen’ izan daitekeen iritzia eman dugu le-
hen)
- TE: eta berándu xié ánitz; ta... azkénëan èz bukátu
(*berandu xie* hori gazt. ‘han tardado’ dela iruditzen zaigu)
- DG: senàr-emazték xardókitzen dixie
- TE: konfiánza izàtearekín, emáin díxe
- JE: lémezìko... lemézìko uskára (...) erráteixé káu dela
- DG: ta bíar operatzéixe
(*EDEL II*-an argitaratua, 272 zk.ko etnotestua)
- DG: ai! ikùsi xé murziélagöa / eta... áyek egin xé orái koléjioa
apárte
- TE: ta... étxea... xé... txalé báten bezála, póllit, ené... sor-
tétxea
- TE: obéki, kónprenditzen xé ébek [gure uskara], èzik gúk...
évena
(*ebek* izenordea –berari egokituriko *ebena* hori ere hortxe dago–
esanguratsua izan daiteke gazt. ‘estos / estas’ kasuetarako ‘kebek’
eta ‘kuek’ gisako erak baino gehiago ere badagoela erakusteko)
- JE: pues... Irúñako... áurrak, xitèn delarík ken-... kéngo
família, gozàtzen txé
(subjektua adiztetik urrun egotea izan daiteke arrazoia esaldi ho-
netan ‘aurrek’ gabe *aurrak* agertu ahal izateko)
- TE: apézek gendu txé, guziá!
(*txe* hau, ezein sandhiri zor ez bide zaiona, ‘dixe’ baten laburbilke-
ta izan daiteke agian)
- TE: àur guziék batxe [papel kori]
(esaldi honetan aurrekoaren antzeko kasua dugu)

²³ Izaban, esaterako, *zér nai dèi, xákin zér xàten dègun?* bildu baikenuen, alde batetik, eta *orái ez bítei xinéstan déus éré, pues déus!*, bestetik (FLV, 25), eta Uztarrozen, adibidez, *kuék, zé érran déi?* mo-
duko galdera eta *bàlimadéi ténpra...* zein *bàia eztéi nái...* *éurkek ére xoán* gisako laginak ere (FLV, 58).

- TE: éne lióbak... guziék, e? eztíx(e) xardokitzén bátere úska-
rara bàya konprènditzén gutziá
- 3-21 TE: étx'intéreserik ére, ikásteko, bátréré!
DG: Sán Sebastianén izan nuén... alàba bát, kan, mónja
TE: lemezíko tánda... emàn za(d)aná, artú nuen
TE: eta geró, áutsi nuín... eróri, eta... bah! tseidán fan, Irú-
ñara... opératzra
(*nuin* aldaerak Errobi ibaiaren inguruko herrietan ohikoa den
'nüin' era ezaguna burura dakarkigu; *tseidan* hitza, berriz, 'segidan'
da, bistan denez)
- JR: orrekín bai, orrekín xardòki nuén uskéraz ánitz
LS: ta ník èlki nuén... zórtzigarna / ez nué orítzen ez
NE: eta... bórz urté Itzállen, éin nuen
DG: total, enuén igare bàizik ere egún bát...! kònke egún ba-
téz zetáko bear nuen elkí ník Madrílen ikústra?
DG: ník errán nuen bezála dagó kór pápelian
LS: por ejemplo bánuen nòbiará, pues...
DG: bainuén burúmin ánitz!
JE: ezpáinuen... láunik, béti fatéko
NE: guk, Beirén? naúsi... izán nuènak ník, zortziégun [ardi],
ta kála
- 3-22 JE: ník banuéla amáren... amáren guziálen
TE: eta... batxún úrtèa, énuela... ènpleatú, bátre orítzen, e?
JR: xán nikán / xán nián / xárdoki nién
(Yizarrentzat prestatu lanean aurreneko bi erak ageri baziren ere,
azkeneko *nien* hori ere bildu genion beste une batez Jacintori; era
hau, haatik, Izaba-Uztarrozen aspaldisko aditua, ez da berez za-
raitzuarra)
- 3-23 LS: xáz sáldu níkan bértze bat
ER: bai, bein! bí aldiz edo egin ninán, ník!
- 3-24 a ER: eta áski ongí iten nízun
3-24 b TE: ník, zeñátzen, ta... pádreñuéstroa eré ikási nixún baia...
fán da
- 3-25 b LS: átzo sáldu nixun etséa
DG: igáre xinuen, igáre xinun buéna tenporada, sèi ilabeté?
eztéá?
(*xinun* hori aurrez esaniko *xinuen*-en aldaera dugu, inoiz 'zuen' ba-
tetik 'zun' izan ohi dugun bezala)
- LS: sáldu xinuen
JR: xan xúnen
DG: lén Madridén etxúnen papelik, ezteá? nada más que mo-
neda...
(argi geratzen da 'nor-nork' saileko era honetarako 'xinuen / xu-
nen' pareá dugula, 1-29-b zk.ko emaitzak ikustetik ondoriozta zi-
tekeen moduan)
- 3-26/27 DG: ik, matxàkatu iuén... agóz kori, itzáur kori, sagár kori...
3-28 DG: ez, bàya... egín zuén paréja... éne níeta korrék ta koné-
ki; beztítirik!
- ER: nón... emàten zuén, mèzará?
JR: arék mintzàtzen zuén Frántziako uskéra
LS: Ayuntaméntuak emàten zuén ógi ta árdó

- LS: árek, erràten zuén éni, por ejemplo...
(‘nor-nori-nork’ gisako era eskatzen zuen azken esaldi honek, ‘zadan’ bat, alegia)
- FR: úrak, urák zuén indárrëago... gúk baño indárrëago
- LS: eróstun bat; ta karék, bazuén, bear tzuén, pues...
- LS: trámúak, bázun bére... négurria, zábalean
- LS: ta bar zún, nai zuéla egín, testámentu (...) ta... abér zér bar zuén eta...
- DG: según zér kábo... fálda egíten zuén, pues...
- DG: además egon dá Madrilén... jo! zegón nái zuen gísa
- JR: an bazuén alába bat, ta (...) arén amák mintzátzen zuen
- NE: bai, bai, bai... espálderoá, bazuén esó, korréak... gòitirík
(izenak ergatiboan behar luke eta aditzak pluralean, antza denez)
- LS: errí kartañát ez, etzuén falta, etzuén falta rãmorík eta...
- DG: ya... kála bai-, báizuen inténzioa fatéko, kònke yá... kán dago
- TE: bayá, aitára báizuen... kanpótik, pues kán, kan... arék ez... tzuén xardókitzen bátrere, uskáráz
(hona, *kanpotik* horretan, ablatiboaren beste mutursartzea, lehenagoko beste kasuren batean salatu bezala)
- LS: Aézkoan bazén lagun bát, ezpaizuén neguán...
- DG: eta txardókitzen zuená uskarára?
- JE: beh! géro áldamó(r)za, aldámortzá...-tzen zuénak, aldámorza
- DG: eta iltzén zuenák, gántxo batéz sujéta... ázpiala, gamìntarén sártzeko
- ER: ta géro zérra ba(t)zúik, pues... indársëak ermàten zuéna
(esaldi hau bota aurretik ‘indarreseá’ emanik zegoen Eulogio –gazt. ‘el trillo’- era osoago batez)
- NE: pues... bùruká? ségadórak, euztén zuená...
(‘euzten’ eta ‘uzten’ gauza bat bera dira; Zaraitzu aldean biak adi daitezke)
- TE: sekretarioaen arrébak, pues... xárdókitzen zuéla, óngi
- LS: bar zuéla testámentua eín
- TE: senárrak etzuéla bátre xardokitzén ta ník ere éz
- DG: kóri áizeak emáten zuelarík, eta etzuélarik ematé(n)?...
(*EAEI II*-an argitaratua, 272 zk.ko etnotestua)
- DG: ta itén zun paréja konékin, e?
(hots, adibide honetan eta honi darraizkionetan *zun* aldaera garbia dugu)
- TE: nórk erran tzún aitáguréa?
- LS: baèa kárek nai zún... xákin kángo gáuzoak (sic) / ta apézak, isópo kaekín... bendèzitzen tzún...
- FR: ta zumé korí biúrtzen zén ensegíd-... nai zún gisála
- ER: bat amaírur urtetán, sar(r)anpiònarekín, il tzén ta géro... ta géro segítzen zúna, traktòreagatík...
- TE: ta díru biltzen zúna, pues...
- LS: sáldu zían / saldu zikan
(bigarren adibidea laguntzaz eman zuen Lucasek, biak ontzat emanez halere)

- 3-31 b JE: bai, kan... ez zixún eskólan eré
 DG: kúra... zixun érdi-érdian ta, fálda egiten zixún zirkulà-
 zioarendáko; kándik, bar zixún karretéarak kortik ere báí,
 kéndik ere báí, ta zixun komènto korí érdi-erdián, ta zén
 zaaar... kómènto kori... ¡antiguo!
 TE: alàbará... enpléatu in zixún... en el Seguro Sozial, sí...
 DG: eta bázixun buen empeño
 RR: ah, bai! ní amár... urté gaztëagó ta... itzúli dénbrara
 ètzixún ta éne dénbran!
 TE: eta... batxún úrtëa, énuela... ènpleatú
 (*batxun* hau ‘bazixun’ baten laburbilketa delakoan ekarri dugu ho-
 na)
- 3-32 TE: áurten ez xún... rebòkatú ta... eztú(u) árginik... izán
 DG: nóla erráten ginuén oté?
 ER: pòrke... biltzen ginuén arróltze, ógi... txúla...
 TE: kóntu aánitz, aitzen gínuen baya...
 JR: ta, án artu ginuén trànbíará, orí, Iràti orí, Ûrroztík pasa-
 tú ta... Irúñara
 LS: Adoáñen eín ginuen guk, etxé bat, ez?
 FR: záro deitzen ginuen kén, de avellano y de mimbren
 DG: dénbra kaitán ez ginuén papíllarik
 DG: eztákit nóla erráten gínuen, e?
 ER: abér yá sáltzen ginuén guziá
 TE: zer bárra eiten ginuín txikínak, gíntzalarík, bayá (...), el
 tío Marzelo...
 (3-21 zk.ko adibideetan Telesfora honixe bilduriko *nun* bat oroi-
 tarazten digu *ginuin* honek ere; ‘txikinek’ egokiagoa litzateke bes-
 talde, gure ustez, non ez zuen ‘txikin gintzalarik’ esan nahi izan)
- LS: oritzen zén, kán egunéro, kan... lekuán, zér xárdokitzen
 gínuen
 FR: baginuén pasu bát... ¡cago en diez!
 FR: baëa kemén ez, kémen éz ginuen
 NE: ezpáginuén... ezpáginuen kantátzen ez ématen
 TE: (t)zèren gúk, mutíkõa ya érman báiginuen, eredéro be-
 zála, pues... mútikõa étxerakó
 FR: ta kór egitén báiginuén...
 DG: dénbra... ezpáginuen izáten bàizik ère bi egú(n)
 FR: bayà, ikási ginuènekó... el afilar, zorrózten ta...
 3-35 b DG: koménto²⁴ kúra gèndu ginixún eta bèrtze bát egin xugú
 apártyago

²⁴ Azkueren *Particularidades del dialecto roncalés* izenburuko lanean (215. or.), zera irakur daiteke: ‘5º La contraria tendencia roncalesa puede ser debida a la influencia del castellano, como lo es sin duda el valerse de *o* por *u* en vocablos como *pulpito, soldado, komento, testigo, zerko, obispo* y *tejado* (...)’, lan beraren beste leku batean, “Coplas populares” sailaren baitan (297. or.), ‘*zer komento biar duan ekun / betik nago pensatan*’ gisako adibide bat dugula. Iruzkín horrek, ein batean bederen, zaraitzuera-rako ere balio dezakeela pentsarazten du, Dionisia Garatek, *koménto* honetaz gainera, *kóntoa* –gazt. ‘la cuenta’– erabili baitzuen beste uneren batean.

- TE: dói-dóia ikàsi ginixún, zùmatzëán, mittíka bát eta...
eskribitzëá mittíka bat
- 3-36 JR: xan zinién
LS: sáldu zínen, etséa
- 3-37 JE: dírua... kála, èrman tzién... mónjek, kán nintzála, tzá-
kutoà
DG: kállesián... eztú úrte anítz; kor, almàdiatzen zién, oáño,
haze... úrte gútiz, e? eitén du
ER: gàldetu zién, fálta tzéla, fáltatu zéla
TE: bai, kantàtzen zién bai, èta... aurrék, kántatzén zien
LS: ta gúre errián, ègin zién festíbale bat euskéraz
FR: ogéi métro lúze... ta kalá, pues já, eiten zién abétoz
DG: ez-éz, eníz orítzen nóla kántatzen zién eré
LS: nóla deàtzen tzién?
DG: bàia étzien erráten déus ere
ER: baiá, étzien, apézek e... etzién ez xardòkitzén bâtre [us-
karaz]
NE: eta kortík papélera bát egi'zien báizien
(adizkia ematean zalantzakor ageri zen Nicolás oraingoan, an-
tza)
FR: len... elkítzen zelárik (...), ermáten báizien... pues és-
tranjeroalá o? bárko itéko ta...
ER: dirú, arroltzé, txulá, ógi... emáten ziena
JE: apézek géndu zióla, bi, bi... [festak]
DG: bàia órai erran, errán zíxen, èraunián, karríkan ikúsi zie-
la, asíke... pol(l)íki ebili bìde dioxú
(*ebili bide* gisako esamoldea ustegabekoa izan da guretzat, ez bai-
kenuen artean aditu Zaraitzu aldean)
DG: emán zielakó díru anitz, eztiá?
NE: irur erregek eman zuten gure Jaunari presente
(lehenago aipatu kantu beretik aterata; esaldi honetan –hurrengo-
an bezala, bestalde– *zuten* dugu, ez 'zien', eta nabaria da orobat ko-
munztadurarik eza, aditz tripertsonala behar bailuke)
NE: Tres Mugas, bai; kán tzutén baitá, Ejèakóá, Sàbadá, (zu-
zenduz:) Sàdabá, èta... Nafárrakoa
- 3-38 JR: xán ziókan
LS: sáldu ziókan
- 3-40 b RR: erráten zixién
TE: eta... géro, kártaz, úntatzen zixién, reúmara
JE: èta... xáz, kanbiàtu zixén, leméziko igándeá; leméziko
igándeá aguztúkóá
(ez da beti erraz gertatzen -x-ren eta ondoko -e-ren artean -i- bat
tartekatzen ote den asmatzen; gure belarriak aldian aldian aditu
uste izanaren arabera jokatu dugu)
DG: kómento kori... ¡antiguo! eta egòtzi zíxen, eta...
TE: lánparan (t)zéngon ólíoá, ermáten zíxen eta... òrdañará,
úzten zixén
JE: kebéngo dántza... etzíxen; nóla deàtzen da?

3-41 → 3-60: *nor*, orainaldiko pluraleko 3. pertsona
 3-61 → 3-80: *nor*, iraganaldiko pluraleko 3. pertsona

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
3-41	tut	tut	tut	3-61	nituen	nituen, nintuen	nituen
3-42	tiat	tiat	tiat	3-62	nitikan	nitikan, ni(n)tzakan	nitikan
3-43	tinat	tinat	tinat	3-63	nitinan	nitinan	nitinan
3-44 a 3-44 b	tzut	txut	txut	3-64 a 3-64 b	nitizun	nitxun	nitxun
3-45 a 3-45 b	tzu	txu	txu	3-65 a 3-65 b	zintzan	xintxan	txunen
3-46	tuk	tuk	tuk	3-66	ituen	ituen	yituen
3-47	tun	tun	tun	3-67	ituen	ituen	yituen
3-48	tu	tu	tu	3-68	ztuen	zituen, ztuen	ztuen
3-49	tik	tik	tik	3-69	ztikan	ztikan	ztikan, zitikan
3-50	tin	tin	tin	3-70	ztinan	ztinan	ztinan, zitinan
3-51 a 3-51 b	tzu	txu	txu	3-71 a 3-71 b	ztizun	zitxun	ztitxun
3-52	tugu	tugu	tugu	3-72	gintzan	gintzan	gintzan
3-53	tiagu	tiaguk	tiaguk	3-73	gintikan	gi(n)tikan, gintzakan	ginitian
3-54	tinagu	tinagun	tinagun	3-74	gintinan	gi(n)tinan, gintzanan	ginitinan
3-55 a 3-55 b	tzugu	txugu	txugu	3-75	gintzun	gintixun, gintxun, gintzaxun	gintixun
3-56	tzie	tzie	tzie	3-76	zintzayen	zintzaen	tzinien
3-57	tie	tie, tu(z)te, duzte	tie	3-77	ztien	ztien, ziztien, z(it)uzten, ztuzten	ztien
3-58	tie	tiek	tiek	3-78	ztiekan	ztiekan	ztiekan
3-59	tine	tine	tine	3-79	ztienan	ztienan	ztienan
3-60 a 3-60 b	tzie	txie, txe	txie	3-80 a 3-80 b	ztizien	zitxien, zitxen	tzixien

adizki-zk.adibideak

- 3-41 DG: ermàten tút bi ilábeta, e? eztúlekin, gábaz eta egúnaz, gába ta egúna
 (esaldi honetan *tut* erabilirik ere Dionisia honexek adizkia singularrean erabili zuen honen antzeko beste kasu batean: *ník trur biaje ègin dút, irúr biaje*)
- JR: xan tút guziák
- LS: ta... ník, urtéak kunplitzen tút, úrrian, emezórtzi

- DG: ník batút etsén... láur nieto, eztéá? níeto bát eta írur nie-
ta
- DG: kóyek ez tút uzten fáltatzra
(izenordea pluralean izanik era horretan idatzi dugu esaldia, *eztut*
aditzen den arren)
- FR: zòmat tútan? ochenta y siete cumplidos
- 3-42 DG: ez... tía ta tío izan tutála
- DG: éskuak xáutu tiát, zánguak xáutu tiát
- LS: sáldu tiák sagár guziák
(oroi bedi 3-02 zk.ko esaldiari egin diogun iruzkina)
- 3-44 b DG: ánda! bazkáltzekó exèri txút eta géro arrástrian géndu
txut, berríz
- DG: oi! ikùsi xút atsánini batzur más póllit...!
(*atsánini* hori gazt. 'mariposa' da; adizkia, baina, singularrean
eman zuen Dionisiak aldi honetan)
- 3-45 b JE: koyék... ník etxút konprénditzen
- DG: bueno, gálditen badú zómat úrte txún, errán dazoxú záz-
pi
(aldi honetan Dionisiak, neskatiko batekin izaniko hizketaldia
kontatzen ari zela, harekiko xukako tratamendua erabili zuen)
- 3-48 ER: ah! badítu oíta... [urte]
- DG: axáriak arrèpatzén tu óllöak / oitámar urte tu, mónja ko-
rrék
- TE: guziák arpàtzen tú [*magnetofoiak*]
- NE: eta órai, nagusíak tu oái ya...
- LS: ah, kláro, batú, iguál, zómat? làurogèita... larogèita záz-
pi úrte, bai
- DG: bueno, mutíko káu... amaírur urte, oáñik ez tú beté
amaláur
(*ez tu* horretan, balizko 'ez du' bat izan litekeena, pluralizatzeko as-
moa ikusi uste izan dugu, 3-41 zk.ari egokituriko zenbait adibide-
tan informatzaile honek berak *ermaten tut bi ilabete...*, *egin tut*
írur biaje... edota *nik batut etsen laur nieto...* eta are 3-48 zk. ho-
naxetan dugun *oitamar urte tu...* –hau da, adizkiak ematean osa-
garri zuzenak multzoka ez hartzeko joera erakutsi zuela– ikusi on-
doren; guztiarekin ere, eta arestiko 3-41 zk.an iruzkindu bezala,
ník írur biaje ègin dút, *írur biaje* moduko esaldi bat bildu dugu
orobat)
- LS: baitú... láurogèita... amaláur urte
- NE: bai, bai, bai, púntxak baitú ta... géro... gránoxko górrí
batzúr
- LS: por ejemplo... séi ardi tuéna pues fàten zén, bí egún,
ártzai
- LS: ba, [gizon] kóri ez tuéla iz kebék, e?
(‘korrek’ itxaron beharko zen esaldi honetan, izenordea ergatibo-
an, alegia)
- 3-51 b JE: ník éztakit bátre, kanziónik bátre; kóri... Albínak dakí,
Albínak txákinen dítxú
- DG: asteléna eta asteárte ígare dítxu ká(n)
(*EAEI II*-an argitaratua, 272 zk.ko etnotestua)
- DG: láur egun bàizik ez txítxu (sic) egin berríz

- TE: eta eskínatik kála... ené sórtetxëa; láur galerìaxko txú...
altzínëan
- 3-52 DG: eta áurten baitítugu patákak kan Beláguan...
- 3-55 b DG: bíar txugú féstak / lo menos bed(e)rátzi erran txugú yá
- 3-56 DG: zómat tzie, bída?
- 3-57 DG: guziék baititié kótxeak...
(‘bait-’ kausa-menderagailuari loturiko *ditie* bat dugu esaldi hone-
tan, adizki hau ohiki laburbildurik agertzen denez bitxi samarra
egiten dena)
- TE: ooh!... ebíl dra, Túdelan ta guziá korritzen tie
- NE: ta géro, animále koyék, iltzén... tié, allá, etsèetán ta, àr-
txarkítako; txítxi óna!
- FR: puéntek? pues kóri... zúl-, (t)zúra májoak kruzàtzen
báitie... zílo batetik bertzëála
- TE: méza ta rósario ta guziá, úskarara... erráten tiéla
- 3-58 NE: pero órai? bakúnátzen tiek
- 3-60 b JE: apézek bérek... géndu txie kuék
- TE: eta... zanguétan, exèrtzen txié palètaxko bátzur, ez ún-
ditzekó kamát
(*kamat* hori ‘kainbat’ da, jakina)
- TE: ìrur [aur edo ume] txé
- NE: eta órduan, deítzen txé... iráskoak, kála, akérrak
- TE: aur guziék bátxe
- DG: eztíxe érman gamíntak / eztítxe ermán gamíntak
(aurrenekoa *EDEL I*-ean argitaratua, 251 zk.ko erantzuna)
- 3-61 DG: írur biáje egin nituén nik Sán Sebastiánera (...) oráí
daukít Madríllen, alába korí
- JR: xan nituén guziák
- FR: géro saunts... xin zé kóna bizítzra, zórtzi urté nituélarik
- DG: beí-lárruz egìten nuén ník abárkak eta...
(oraingo aldi honetan adizkia singularrean eman zuten Dionisiak)
- NE: négu batzúr igàre nintzán Ribáforada(n)
(esaldi honetan ibarreko beste zenbait herritan ere ikusi dugun
erabilera desegokia dugu, ‘nor’ saileko *nintzan* adizkiak ‘nor-
nork’eko ‘nituen’ gisakoa ordezkatuz)
- 3-64 b DG: zórtzi egun igàre nítxun kan, ánitx ongi! ojalá áurten eré
fan baníntza!
- 3-65 b JR: xan txúnen / erósi tsúnen
(lehenengo *txunen* horretan zertzen den herskaria adizkiaren aurre-
tik *-n* bat izateari zor ote zekioken jakin nahiz egin genuen bigarren
galdera, ‘erosi’ aditza erabiliz, Jacintok *tsunen* –agian *txunen*– ema-
nez; hots, singularrean ‘xan xunen’ eta pluralean ‘xan txunen’)
- 3-68 DG: zé màgal lúze ermàte’ztuén! / ène áitak igàre tzuén ogèi-
ta láur úrte eri
(zertxobait ukitu dugun bigarren adibidea *EDEL II*-an argitaratu
zen, 272 zk.ko etnotestua; ikus daitekeenez Dionisiak bi erok era-
biltzen zituen: *ztuen* eta *tzuen*)
- DG: kárek emezórtzi úrte ztuelarík, fán zen Irúña(ra) zerbì-
tzatzá
- JR: xán tzúen / erósi tzúen
(gazt. ‘las compró’ galdetzean ‘erosi-ztuen’ gisako erantzuna itxa-
ron bagenuen ere *erosi tzuén* eman zuten behin-berriro Jacintok,

- alokutibo-kasuetarako ere ebakera bera erabiliz; azkenik, halere, laburbildu gabeko era jaso eman zuen orobat: *erosi zituen*)
- FR: ta ánitzez íten tzuén trámöak
- LS: ta arék etzuén apuntatzén gáuza oiek
(Espartza da Zaraitzuko herrietan era honetako adizkietan *zt- / tz-* txandakatarik gehien erakusten duena; ikus orobat Lucasek berak 3-77 zk.ari egokituriko esaldi batean emana)
- 3-71 b TE: lén gitárra... eta akordéon, eta... biolín... baldúrria (sic), guziétarik bátxu; oái déus e
(*batxu* hori *-bat-xu* era berezian aditzen uste duguna, gainera- 'bazitxun' baten laburbilketa izan liteke, azken hizkia galdurik)
- 3-72 DG: egíten ginuén kàbo batzúr eta... sostén gintzán abárrak, kártaz
(hainbestetan errepikatu arazoa agerian geratzen da esaldi esanguratsua honetan: hasieran 'nor-nork' saileko adizkia bai, baina singularrean eman zuen Dionisiak; bukaera aldean, aldiz, ustez pluraltzaila sartu nahi izan zuenean, 'nor' saileko adizkia erabili zuen)
- NE: ta èllórri... dagón lekuák? kan, Xerrá Andián eta baitágo, èllórriet(r)a, bíltzen gintzán, árdia(k)
(esaldi honetan eta baita hurrengo bietan ere antzeko kasuak ditugu, 'nor' saileko adizki batek 'nor-nork'eko beste bat ordezkatzen duela)
- FR: ta... ya, Irunbérri, Irunbèrri áltëan, züzèn gintzán, amár trámo, bi... bí gizonendàko
(*áltëan* horrek erronkaria oroitarazten du eta, *züzèn* horri dago-kionez, bestalde, '-tzen' bukaeraren eskas dela iruditzen zaigu)
- FR: en vez de... bàt eo bída? ezàrtzen gíntzan laúr, laúr (t)xúnto, laúr tr(s)amo
(*ezartzen* ez da 'esertzen' bezain arrunta Zaraitzu aldean; Izaba eta Uztarroze erronkariar herrietan 'izartan' erabiltzen zen gehienik)
- 3-75 a FR: eráitzen gintzún, gitzún... ugàlde baztèrrëan [zurak]
('eraugitzen' da hori, itxura osoaren arabera; *gi(n)tzun* adizkia, bestalde, gure '(3 - Eaurta: bukaera)' azpigituluko entregan berariaz prestatu genuen koadroan tartekatu gabe geratu zitzaigun, Espartzaren barruan)
- DG: ta halá! kála ginizún guziák, èle koyék, garbí-garbíak guziák
(esaldiaren zentzuari jarraiki kokatu dugu hemen esaldia; argi dago, baina, aditza singularrean emanik dagoela eta gaude, Dionisiak pluralizatu izan balu, 'nor' saileko zorioneko 'gintzazun' emango zukeela)
- 3-75 b JR: xan ginítxun
(Jacinto izan zen pluralean era egokia eman zuen bakarra: *gini-txun*)
- TE: màrroalá? pues... lén, íten gintzaxún ráya batzúr, górrri... gòrrirík, eta géro, karánbola batzùrekín, nórk xò...-tzen zuén érdialá!
- DG: gúk asístitu gintxéxun guziák, eta géro báratu xú... e(t)séa gurétako
(honen aurreko esaldian Telesfora andereak emaniko *gintzaxun* adizkia ohikoagoa da oraingo *gintxexun* hau baino)

- 3-77 FR: a lo mejor igártzen... zitién, írur ilabéte etséra... fan ba-
gé?
(bakan da benetan, Zaraitzun, adizki jator hau bere osotasunean
aditzea, kasu honetan arrazoia, agian, Fernandok aditzaren ostean
eginiko etendurari zor dakiokela²⁵)
- DG: urrútxez lótxe'ztien [almadiak]
TE: méza ta rósario ta guziá, úskararára (sic)... beár ztiéla
LS: orduán elkítzen tzién etsetarík ardíak eta áuntzak
FR: mীগак ermàten tziéla?
(esaldi hauetan ere lehen aipatutako *zt-* / *tz-* txandaketak nabariak
dira)
- 3-80 b DG: eta geró, kan, pues... prestátzen zíxen, àlmadiák, ugálde
bartzérian, egiten zíxen eta géro...
(aditza singularrean eman zuen Dionisiak bi aldietan, subjektua
pluralean egon arren)
- TE: bendézitzen... zixén alúr, mèndi gutziák
(esaldi honetako adizkia ere singularrean emanik dago; *alur* hitza,
bestalde, Uztarrozen eta Izaban ohikoa zen, behin baino gehiago-
tan aditurik gaudela)

TAULA 4 a

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nork*)4-01 → 4-12: *nor*, singularreko 1. pertsona, orainaldia4-13 → 4-24: *nor*, singularreko 1. pertsona, iraganaldia

adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
4-01 a	nizu			4-13 a	nintzazun		
4-01 b		nixu	nixu	4-13 b		ni(n)tzaxun	nintzaxun
4-02	nuk	nuk	nuk	4-14	nintzakan	ni(n)tzakan	nintzakan
4-03	nun	nun	nun	4-15	nintzanan	ni(n)tzanan	nintzanan
4-04	nu	nu	nu	4-16	nintzan	ni(n)tzan	nintzan
4-05	nik	nik	nik	4-17	nintzakan	ni(n)tzakan	nintzakan
4-06	nin	nin	nin	4-18	nintzanan	ni(n)tzanan	nintzanan
4-07 a	nizu			4-19 a	nintzazun		
4-07 b		nixu	nixu	4-19 b		ni(n)tzaxun	nintzaxun
4-08	nizie	nizie	nizie	4-20	nintzazien	ni(n)tzazien	nintzazien
4-09	nie	nie	nie	4-21	nintzayen	ni(n)tzayen	nintzayen
4-10	nie	niek	niek	4-22	nintzayekan	ni(n)tzayekan	nintzayekan
4-11	nine	nien, nine(n)	nine	4-23	nintzayenan	nintzayenan	nintzayenan
4-12 a	nizie			4-24 a	nintzazien		
4-12 b		nixe	nixe	4-24 b		ni(n)tzaxien	nintzaxien

²⁵ Mitxelenak ezagutaraziriko “Un catecismo salacenco” izenburuko dotrinan, halaber, era osoa dugu, testu idatzietan, oro har, adizkiok osorik hobeki mantentzen direla frogatuz, *zeren guardatu baitzién aren mandamentu sanduac* moduko esaldia irakur baitaiteke berean.

adizki-zk.

adibideak

- 4-01 b JR: xúk ermán nixú áutoan
 DG: ta ikúsi nixua, nóla... nóla fâten nizan?
- 4-04 DG: bai, moléstatzen báinu
- 4-09 DG: bai... euztén banié're góiti kartán, fanèn níz bai, karré-
 terara gáindí
- 4-11 DG: izáuten niné, xardóki kében erdáru (!), emáten dút dén-
 ge bat
 (*denge bat*, gaztelerazko 'un deje', alegia)
- 4-12 b DG: amarr éguntako igórri níxe
 TE: aaáh!... nái nixe báí, érman, San Sèbastiánera ta Zàra-
 gozára ta álde guziétra, báia, nìk ez béitu'nai
- 4-13 b JR: xúk ermán nintzáxun
- 4-16 LS: géro, kandík, ya... egòrri nintzán Tútreda, kémen, Ná-
 farroan
- 4-17 JR: ermán nintzákan / ermán nintzián
 (Jacintok aurrenik *nintzian* eman balin bazuen ere, ondoren emaniko *nintzakan*-en aldeko hautua egin dugu adizkia koadro-
 etan idazterakoan, egokiagoa edo, behar bada, logikoagoa dela-
 koan; biak eman zituen ontzat, dena den, gure informatzaile tre-
 beak)
- 4-19 b JE: ta... kándik, kará lagúntzen nintzáxun, kórko nexkátuak
- 4-20 TE: pentsátzén xut, lagúndien nitzáziela baya...
- 4-21 LS: apròbatu nüntzién, láurogèita... zórtzi, ta ník élki
 nuén... zórtzigarna

TAULA 4 a

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nork*)

4-25 → 4-36: *nor*, pluraleko 1. pertsona, orainaldia

4-37 → 4-48: *nor*, pluraleko 1. pertsona, iraganaldia

adizki- zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92
4-25 a 4-25 b	gitzu	gitxu	gitxu	4-37 a 4-37 b	gintzazun	gintzaxun	gintzaxun
4-26	gituk	gituk	gituk	4-38	gintzakan	gintzakan	gintzakan
4-27	gitun	gitun	gitun	4-39	gintzanan	gintzanan	gintzanan
4-28	gitu	gitu	gitu	4-40	gintzan	gintzan	gintzan
4-29	gitik	gitik	gitik	4-41	gintzakan	gintzakan	gintzakan
4-30	gitin	gitin	gitin	4-42	gintzanan	gintzanan	gintzanan
4-31 a 4-31 b	gitzu	gitxu	gitxu	4-43 a 4-43 b	gintzazun	gintzaxun	gintzaxun
4-32	gitzie	gitzie	gitzie	4-44	gintzazien	gintzazien	gintzazien
4-33	gitie	gitie	gitie	4-45	gintzayen	gintzaen	gintzaen
4-34	gitie	gitiek	gitiek	4-46	gintzayekan	gintzaekan	gintzaekan
4-35	gitine	gitien	gitine	4-47	gintzayenan	gintzaenan	gintzaenan
4-36 a 4-36 b	gitzie	gitx(i)e	gitxie	4-48 a 4-48 b	gintzazien	gintzax(i)en	gintzaxien

adizki-zk.

- 4-25 b JR: ermán gitxú
 4-37 b JR: ermán gintzáxun
 4-41 JR: ermán gintzákan / ermán gíntzian
 (kasu honetan ere Jacintok biak ontzat eman zituen)
 4-48 b TE: abísatzen gintzaxién ta fan bàr ginixún, méza èntzutrá kára

adibideak

TAULA 5 a

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nork*)5-01 → 5-12: *nor*, singularreko 2. pertsona, orainaldia5-13 → 5-24: *nor*, singularreko 2. pertsona, iraganaldia

adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
5-01 a 5-01 b	ztut	xtut	xtut	5-13 a 5-13 b	zintzatan	xintxatan	xintxatan, xintzatan
5-02	ut	yut, ut	yut	5-14	intzatan	intxatan, intzatan	yintzatan, intzatan
5-03	ut	yut	yut	5-15	intzatan	intzatan	yintzatan, intzatan
5-04 a 5-04 b	ztu	xtu	xtu	5-16 a 5-16 b	zintzan	xintxan	xintxan, xintzan
5-05	u	yu, u	yu	5-17	intzan	intzan, itzan	yintzan, intzan
5-06	u	yu	yu	5-18	intzan	intzan, (y)itzan	yintzan, intzan
5-07 a 5-07 b	ztugu	xtugu	xtugu	5-19 a 5-19 b	zintzagun	xintxagun	xintxagun, xintzagun
5-08	ugu	yugu, ugu	yugu	5-20	intzagun	intzagun, itzagun	yintzagun, intzagun
5-09	ugu	yugu	yugu	5-21	intzagun	intzagun, yintzagun	yintzagun, intzagun
5-10 a 5-10 b	ztie	xtie	xtie	5-22 a 5-22 b	zintzayen	xintxaen	xintxaen, xintzaen
5-11	ie	ye, ie	yie	5-23	intzayen	intzaen, itzaen	yintzaen, intzaen
5-12	ie	ye	yie	5-24	intzayen	intzaen, yintzaen	yintzaen, intzaen

adizki-zk.

- 5-01 b JR: ikúsi xtút
 (hasieran, baina, *érmán xút xúri* era desegokia eman zigun Jacintok eta ez zuen, gainera, behar bezalako erarekin berehalakoan asmatu, horren ondoren, oraindik orain, '*ermán dáuxut*, yo le he llevado a usted' moduko adizki triperpersonala bota baitzuen)
 5-02/03 DG: ník íri ílen yút, ník íri íle'yüt
 ('hilen haut' da hori, jakina, izenordea datibo-egoera desegokian badago ere)

adibideak

- 5-13 b JR: érman xintxátan / érman xintzátan
(aski da goraxeago ageri diren koadroei behatu bat ematea xukako erantzun guztiek barne aldean *-tx-* zein *-tz-* eraman dezaketela ohar-tzeko)
- 5-14 JR: érman yintzátan / érman intzátan
(koadroetan islatu bezala ere, hikako era guztien hasierak –berdin hauek zuzenak edo alokutiboak izan– *y-*dunak zein gabeak eman zituen Jacintok)

TAULA 5 b

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nork*)5-25 → 5-28: *nor*, pluraleko 2. pertsona, orainaldia5-29 → 5-32: *nor*, pluraleko 2. pertsona, iraganaldia

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
5-25	ztiét	ztiét	ztiét	5-29	zintzatayen	zintzaetan	zintzaetan
5-26	ztié	ztié	ztié	5-30	zintzayen	zintzaen	zintzaen
5-27	ztiégu	ztiégu	ztiégu	5-31	zintzaguyen	zintza(i)egun	zintzaegun
5-28	ztié	ztié	ztié	5,32	zintzayen	zintzaen	zintzaen

adizki-zk.adibideak

- 5-25 JR: ikùsi ztiét
(aurrenik *erman dauziét* eman zuen Jacintok, era tripertsonala de-segokiro erabiliz)
- 5-29 JR: ikùsi zintzaétan
(orainaldiko era eman zuen Jacintok hasieran, *xaz* batekin konpondu nahiz, nonbait: *nik ikùsi ztiét... xaz*)

TAULA 6

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nori-nork*)6-01 → 6-12, *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, singul. 1. pertsona, orainaldian6-13 → 6-24, *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, singul. 1. pertsona, iraganaldian

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
6-01 a	dadazu			6-13 a	zinadan		
6-01 b		dadaxu	dadaxu	6-13 b		xinadan	xinadan
6-02	dadak	dadak	dadak	6-14	adan	yadan, iadan	yadan
6-03	dadán	dadán	dadán	6-15	adan	yadan, iadan	yadan
6-04	dada	dada	dada	6-16	zadan	zadan	zadan
6-05	diadak	diadan	diadak	6-17	ziadakan	ziadakan	ziadakan
6-06	diadan	diadan	diadan	6-18	ziadanan	ziadanan	ziadanan
6-07 a	diadazu			6-19 a	ziadazun		
6-07 b		diadaxu	diadaxu	6-19 b		ziadaxun	ziadaxun
6-08	dadazie	dadazie	dadazie	6-20	zinadayen	zinadaen	zinadaen
6-09	dadaye	dadae	dadae	6-21	zadayen	zadaen	zadaen
6-10	diadayek	diadaek	diadaek	6-22	ziadayekan	ziadaekan	ziadaekan
6-11	diadayen	diadane	diadane	6-23	ziadayenan	ziadaenan	ziadaenan
6-12 a	diadazie			6-24a	ziadazien		
6-12 b		diadaxe	diadaxie	6-24 b		ziadaxen	ziadaxien

adizki-zk.adibideak

- 6-01 b JR: xuk emán dadáxu
- 6-04 DG: geróztik ení errán dada alabák / árek xótu dáda éni
(esaldi hauetako bigarrean ‘nor-nork’ saileko balizko ‘xotu nu ni’ hobeki legoke, gure irudiko, non-eta ‘zartako bat’ edo antzeko zerbait eransten ez bada)
- DG: iórk ere éztada erógi... uskárax, líbrurík, éz-ez
(*erogi* hori ‘eraugi’ren aldaera bat da, aise antzeman daitekeenez)
- DG: bíar bar txút fan kòntsultalá abér tzé erràten dadán do-tóre kórrek
- 6-07 b DG: eta errán diadaxú, edo góiti (...), ezpáizegón iyór ere órduan
- DG: ta ilàbetiéro eráusten dàdaaxú... kòmunionéá, apezák
(bi esaldi hauetako lehenengoan ageri den adizkia egokiagoa da azken honetan duguna baino)
- 6-09 DG: eún ketán apáleko orz kék... egín dadaé llága bat
- TE: zónbateg erràten dadáe: “adí! zér ordu dá?”
- TE: exúr kebek, e? zér dolóre emáten dadaén! mín ánitx
- DG: erràten dadayé ensegída: “ah! zúk bádakizú uskarará?”, erámaten dút kor, dénge bat
- DG: ta nagó espéra abér xardòkitzen dadáyen
(esaldi hauetan *dadae* eta *dadaye* ditugu; Eaurtan, 1989-93ko epean, hura bildu genuen, 1872an argitara emaniko herri bereko datuen arabera *dadaye* aurkitzen badugu ere)
- 6-12 b JE: ení erràten diadaxé, delá káur, uskará... lejítimo
(*kaur* hori –beste uneren batean ‘kau’ erabili zuen andere Josefak– Izaban eta Uztarrozen aditurik gaude duela jada denbora asko xamar, baina Zaraitzun bitxia da zinez)
- DG: sobre todo kében; exéri diàdaéxu llága bát... bai, mo-léstatzen báinu
(xukako alokutiboaren bukaera era desberdinez islatu zuten Josefa eta Dionisia andereek; Jacinto Ramirezek, Josefak erakutsi moldetik hurbilago, *diadaxie* eman zuen koadroetan ageri bezala)
- 6-13 b JR: xúk emán xinádan
- 6-16 DG: xín zen ere áren ekústra ta errán zadán: pues ník...
- LS: èrran zadán, bueno, ez (...) ez ízatekó beldurrík / ta xín zen ordenàntza bát, ta èrran zaán...
- TE: míra, gáu batéz, desèspérátrik! zér doloóre... emáten (t)zadán éskua(k)
- LS: ta errán nakon, yá emá(e)n zadán permisó...
- TE: lemezíko tánda... emàn za(d)aná, artú nuen, ta bátre’z alíbiorik
- 6-20 DG: errán, errán... zínadayén: egun ón, zu, bádakizu uskarára?
- 6-21 DG: ta errán zadaén: bueno, bueno... eskribitien dugú láurék
- TE: kònke Irúñan, arréglatu... tzádaé(n)
- DG: kóri lén-lemezíko... géro... géro zér galdin zadayén?

6-25 → 6-36, *nor*, pluraleko 3. pertsona; *nori*, singul. 1. pertsona, orainaldian

6-37 → 6-48, *nor*, pluraleko 3. pertsona; *nori*, singul. 1. pertsona, iraganaldian

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
6-25 a 6-25 b	daztazu	daztaxu	daztatxu, daztaxu	6-37 a 6-37 b	zinaztan	xinaztan	xinaztan
6-26	daztak	daztak	daztak	6-38	aztan	yaztan, iaztan	yaztan
6-27	daztan	daztan	daztan	6-39	aztan	yaztan	yaztan
6-28	dazta	dazta	dazta	6-40	zaztan	zaztan	zaztan
6-29	diaztak	diaztak	diaztak	6-41	ziaztakan	ziaztakan	ziaztakan
6-30	diaztan	diaztan	diaztan	6-42	ziaztanan	ziaztanan	ziaztanan
6-31 a 6-31 b	diaztazu	diaztaxu	diaztatxu	6-43 a 6-43 b	ziaztazun	ziaztaxun	ziaztatxun
6-32	daztazie	daztazie	daztatzie	6-44	zinaztayen	zinaztaen	zinaztaen
6-33	daztaye	dazta(i)e, dazte	daztae	6-45	zaztayen	zaztaen	zaztaen
6-34	diaztayek	diaztaek	diaztaek	6-46	ziaztayekan	ziaztaekan	ziaztaekan
6-35	diaztayen	diazthane	diazthane	6-47	ziaztayenan	ziaztaenan	ziaztaenan
6-36 a 6-36 b	diaztazie	diaztaxe	diaztatxie	6-48	ziaztazien	ziaztaxen	ziaztatxien

adizki-zk.

6-25 b

JR: xuk eman daztatxu, daztaxu

6-28

DG: emáten dazta ení... amaíurur edo amaíurur urte emázte konék, zárragöa

6-37 b

JR: xúk emán xináztan

DG: tréznak, e? etxínaztán ikúsi... eztiá?

6-48 b

DG. kuék! kuék galdin zaztatxié ení, kuek guziók

(adizkia hobeki legoke *-i-* tartekaturik eta bukaerako *-n-*a aienatu gabe –‘ziaztatxien’, beraz–, gure ustez)

adibideak

TAULA 7

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nori-nork*)7-01 → 7-12, *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, pluraleko 1. pertsona, orainaldian7-13 → 7-24, *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, pluraleko 1. pertsona, iraganaldian

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
7-01 a 7-01 b	daukuzu	daukixu	daugixu	7-13 a 7-14 b	zinaukun	zinaukien	xinaugien
7-02	daukuk	daukik	daugik	7-14	aukun	yaukien	yaugien
7-03	daukun	daukin	daugin	7-15	aukun	yaukien	yaugien
7-04	dauku	dauki	daugi	7-16	zaukun	zaukien	zaugien
7-05	diaukuk	diaukik	diaugik	7-17	ziaukukan	ziauki(k)an	ziaugikan
7-06	diaukun	diaukin	diaugin	7-18	ziaukukan	ziaukinan	ziauginan
7-07 a 7-07 b	diaukuzu	diaukixu	diaugixu	7-19 a 7-19 b	ziaukuzun	ziaukixun	ziaugixun
7-08	daukuzie	daukizie	daugizie	7-20	zinaukuyen	zinaukien	zinaugien
7-09	daukuye	daukie	daugie	7-21	zaukuyen	zaukien	zaugien
7-10	diaukuyek	diaukiek	diaugiek	7-22	ziaukuyekan	ziaukiekan	ziaugiekan
7-11	diaukuyen	diaukine	diaugine	7-23	ziaukuyenan	ziaukienan	ziaugienan
7-12 a 7-12 b	diaukuzie	diaukix(i)e	diaugixie	7-24 a 7-24 b	ziaukuzien	ziaukix(i)en	ziaugixien

adizki-zk.adibideak

- 7-01 b JR: xúik èman daugíxu sagárria
(koadroei so eginez gero eta beti ere singularrari loturiko emaitzei gagozkiela, berehala ohartzen gara ezen, Eaurtako adizkiek *-uki-* gisako barne-huna erakusten badute ere, Espartzakoetan –Jacintok emanikoetan bederen– *-ugi-* ageri dela, herri honetako beste informatzaile batzuek *-uki-* / *-uku-* modukoak erabili zituzten arren)
- 7-04 DG: orái ein daukí bisítaxko bat, írur urtéren búruan
- 7-07 b TE: eta... Àspiró(t)z? jo! karék, grütarí (= guretarik?), noskí-ro gutiágo... konprénditzen diakúxu
(Larraun ibarreko Azpirotz herrira ezkondu andere espartzar baten senarra izendatzeko erabili zuen herri horren izena Telesforak; erabilitako aditzari dagokionez, bestalde, ‘diaukuxu’ itxaron beharko zen, agian, gure ustez)
- 7-08 TE: ai!... gáutza gutí ermán daukuzié guréganík
- 7-13 b JR: eman xináugien
- 7-16 LS: égun bat asteán emàten zaukiún... fiésta nóla erràten dá...?
- 7-19 b NE: ta emàzte karék, egíten ziaukixún bazkária

7-25 → 7-36, *nor*, pluraleko 3. pertsona; *nori*, pluraleko 1. pertsona, orainaldian
 7-37 → 7-48, *nor*, pluraleko 3. pertsona; *nori*, pluraleko 1. pertsona, iraganaldian

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
7-25 a 7-25 b	dauzkuzu	dauzkitxu	dauzkixu, dauzkitxu	7-37 a 7-37 b	zinauzkun	xinauzkien	xinauzkien
7-26	dauzkuk	dauzkik	dauzkik	7-38	auzkun	yauzkien	yauzkien
7-27	dauzkun	dauzkin	dauzkin	7-39	auzkun	yauzkien	yauzkien
7-28	dauzku	dauzki	dauzki	7-40	zauzkun	zauzkien, zauzkin	zauzkien
7-29	diauzkuk	diauzkik	diauzkik	7-41	ziauzkukan	ziauzkian	ziauzkikan
7-30	diauzkun	diauzkin	diauzkin	7-42	ziauzkunan	ziauzkinan	ziauzkinan
7-31 a 7-31 b	diauzkuzu	diauzkitxu	diauzkixu	7-43 a 7-43 b	ziauzkuzun	ziauzkitxun	ziauzkixun
7-32	dauzkuzie	dauzkitzie	dauzkitzie	7-44	zinauzkuyen	zinauzkien	zinauzkien
7-33	dauzkuye	dauzkie	dauzkie	7-45	zauzkuyen	zauzkien	zauzkien
7-34	diauzkuyek	diauzkiek	diauzkiek	7-46	ziauzkuyekan	ziauzkiekan	ziauzkiekan
7-35	diauzkuyen	diauzkine	diauzkine	7-47	ziauzkuyenan	ziauzkienan	ziauzkienan
7-36 a 7-36 b	diauzkuzie	diauzkitx(i)e	diauzkixie	7-48 a 7-48 b	ziauzkuzien	ziauzkitx(i)en	ziauzkixien

adizki-zk.

adibideak

- 7-25 b JR: xúk emán daukíxu / emán daukítxu
 (litekeena da, agian, *dauzkitsu* izatea ere)
 7-37 b JR: xúk emán xinauzkien

TAULA 8

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nori-nork*)

8-01 → 8-12: *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, singul. 2. pertsona, orainaldian
 8-13 → 8-24: *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, singul. 2. pertsona, iraganaldian

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
8-01 a 8-01 b	dauzut	dauzut	dauzut	8-13 a 8-13 b	nauzun	nauzun	nauzun
8-02	dabat	dabat	dabat	8-14	naukan	naukan, naukikan	naukan
8-03	daunat	daunat	daunat	8-15	naunan	naunan	naunan
8-04 a 8-04 b	dauzu	dauzu	dauzu	8-16 a 8-16 b	zauzun	zauzun	zauzun
8-05	dauk	dauk	dauk	8-17	zaukan	zaukan, zaukikan	zaukan
8-06	daun	daun	daun	8-18	zaunan	zaunan	zaunan
8-07 a 8-07 b	dauzugu	dauzugu	dauzugu	8-19 a 8-19 b	ginauzun	ginauzun	ginauzun
8-08	dabagu	dabagu	dabaguk	8-20	ginaukan	ginaukan	ginaukan
8-09	daunagu	daunagu(n)	daunagun	8-21	ginaunan	ginaunan	ginaunan
8-10 a 8-10 b	dauzie	dauzie	dauzie	8-22 a 8-22 b	zauzien	zauzien	zauzien
8-11	dabek	da(u)be, dabae	dauie, dauyek	8-23	zayekan	zaben, zauk(a)en	zauyekan, zauyien
8-12	daben	daune, dabane	daune	8-24	zayenan	zaunen	zauyenan

adizki-zk.adibideak

- 8-01 b JR: emán dauxút xúri
(Jacintok, orainaldiko adizki hauetan, singularrean, *dauxut* eta *dautxut*, *dauxu* eta *dautxu* –edo *dautsu?*–, *dauxugu* eta *dautxugu* –edo *dautsugu?*– eta *dauxie* eta *dautxie* moduko era bikiak eman zituen, horietan guztietan aurrenekoak hobetsi bazituen ere)
- 8-02 DG: ordúan eskribitien dauxút eta xárdokien dauxút Madrilerik
DG: ník xotú dabat íri
(era triperpersonal gisa erabilia; 6-04 zk.ko erantzunetan ere bada honen antzeko kasua)
- 8-03 DG: pues eztáunat errán biar diágokorík
- 8-04 a FR: ník bãño obéki, áu ere... errànen dauzú
(‘konek’ behar luke horrek, antza)
- 8-04 b DG: fáxte bérze emàzte bàtenganá ta árekin abér, abér karék erràten dauxún...
- 8-11 JR: emán dauié / emán dauyé
(bi era hauetako bigarrenari gagozkiola *daugiek* aditu uste izan genuen aurrenik; Jacintok, baina, arazoa argitu ondoren, ‘con la y griega’ erantsi zuen)
- 8-13 b JR: emán náuxun

8-25 → 8-36: *nor*, plur. 3. pertsona; *norí*, singul. 2. pertsona, orainaldian
8-37 → 8-48: *nor*, plur. 3. pertsona; *norí*, singul. 2. pertsona, iraganaldian

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
8-25 a	dauzkizut			8-37 a	nauzkizun		
8-25 b		dauzki(t)xut	dauzkixut	8-37 b		nauzki(t)xun	nauzkixun
8-26	dauzkiat	dauzkiat	dauzkiat, daztabat	8-38	nauzkan	nauzkikan	nauzkikan
8-27	dauzkinat	dauzkinat	dauzkinat, dauztanat	8-39	nauzkinan	nauzkinan	nauzkinan
8-28 a	dauzkizu			8-40 a	zauzkizun		
8-28 b		dauzki(t)xu	dauzkixu	8-40 b		zauzki(t)xun	zauzkixun
8-29	dauzkik	dauzkik	dauzkik	8-41	zauzkan	zauzkikan	zauzkikan
8-30	dauzkin	dauzkin	dauzkin	8-42	zauzkinan	zauzkinan	zauzkinan
8-31 a	dauzkizugu			8-43 a	ginauzkizun		
8-31 b		dauzki(t)xugu	dauzkixugu	8-43 b		ginauzki(t)xun	ginauzkixun
8-32	dauzkiagu	dauzkiagu(k)	dauzkiaguk	8-44	ginauzkan	ginauzkikan	ginauzkikan
8-33	dauzkinau	dauzkinagun	dauzkinagun	8-45	ginauzkinan	ginauzkinan	ginauzkinan
8-34 a	dauzkizie			8-46 a	zauzkizien		
8-34 b		dauzki(t)x(i)e	dauzkixie	8-46 b		zauzki(t)x(i)en	zauzkixien
8-35	dauzkitek	dauzkie(k)	dauzkiek	8-47	zauzkiyekan	zauzkiekan	zauzkiekan
8-36	dauzkiten	dauzkine	dauzkine	8-48	zauzkiyen	zauzkienan	zauzkienan

adizki-zk.adibideak

- 8-25 b JR: emán dauzkixút
- 8-37 b JR: emán nauzkixún
(kasu honetan ere Jacintok *nauzkixun*, *nauzkixun* eta *nauzkitsun* moduko eren arteko zerbait ahoskatu zuela iruditzen zaigu, iraganaldiko beste kasuetan *-xun* gisako bukaerak nagusitu baziren ere)

8-44 JR: emán ginauzkíkan
(*eman ginauzkan eman zuen aurrenekoz Jacintok*)

TAULA 9

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nori-nork*)9-01 → 9-08: *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, plur. 2. pertsona9-09 → 9-16: *nor*, plur. 3. pertsona; *nori*, plur. 2. pertsona

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
9-01	dauziet	dauziet	dauziet	9-09	dauzkiziet	dauzki(t)ziet	dauzkiziet
9-02	dauzie	dauzie	dauzie	9-10	dauzkizie	dauzkizie	dauzkizie
9-03	dauziegu	dauziegu	dauziegu	9-11	dauzkiziegu	dauzkiziegu	dauzkiziegu
9-04	dauzie	dauzie	dauzie	9-12	dauzkizie	dauzkizie	dauzkizie

adizki-zk.adibideak

9-01 JR: ník emán dauziét, ziér, sagárra

TAULA 10

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nori-nork*)10-01 → 10-20: *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, singul. 3. pertsona, orainaldia10-21 → 10-40: *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, singul. 3. pertsona, iraganaldia

adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
10-01	dakot	dakot	dakot	10-21	nakon	nakon	nakon
10-02	diakoat	diakoat	diakoat	10-22	niakokan	niakokan	niakokan, niakoan
10-03	diakonot	diakonot	diakonot	10-23	niakonon	niakonon	niakonon
10-04 a	diakozut			10-24 a	niakozun		
10-04 b		diakoxut	diakoxut	10-24 b		niakoxun	niakoxun
10-05 a	dakozu			10-25 a	zinakon		
10-05 b		dakoxu	dakoxu	10-25 b		xinakon	xinakon
10-06	dakok	dakok	dakok	10-26	akon	iakon	yakon
10-07	dakon	dakon	dakon	10-27	akon	iakon, yakon	yakon
10-08	dako	dako	dako	10-28	zakon	zakon	zakon
10-09	diakok	diakok	diakok	10-29	ziakokan	ziakokan	ziakokan, ziakoan
10-10	diakon	diakon	diakon	10-30	ziakonon	ziakonon	ziakonon
10-11 a	diakozu			10-31 a	ziakozun		
10-11 b		diakoxu	diakoxu	10-31 b		ziakoxun	ziakoxun
10-12	dakogu	dakogu	dakogu	10-32	ginakon	ginakon	ginakon
10-13	diakoagu	diakoaguk	diakoaguk	10-33	giniakokan	giniakokan	giniakokan, giniakoan
10-14	diakonagu	diakonagun	diakonagun	10-34	giniakonon	giniakonon	giniakonon
10-15 a	diakozugu			10-35 a	giniakozun		
10-15 b		diakoxugu	diakoxugu	10-35 b		giniakoxun	giniakoxun
10-16	dakozie	dakozie	dakozie	10-36	zinakoyen	zinakoen	zinakoen
10-17	dakoye	dakoe	dakoe, dakoie	10-37	zakoyen	zakoen	zakoen, zakoién
10-18	diakoyek	diakoek	diakoek	10-38	ziakoyekan	ziakoekan	ziakoekan
10-19	diakoyen	diakone	diakone	10-39	ziakoyenan	ziakoenan	ziakoenan
10-20 a	diakozie			10-40a	ziakozien		
10-20 b		diakoxe	diakoxie	10-40 b		ziakoxen	ziakoxien

adizki-zk.adibideak

- 10-01 JR: ník emán dakót belárra
 DG: kúrara ègin dakót eta órai sendátzen da / ník zómait éle xardòkitzen dakót eta...
 TE: bàya káu esèrtzen baitákot, eztá biltze(n); ken eré eséri bánu...!
- 10-04 b TE: errán diakoxut nik: ya pudías (sic) ir tú
 10-08 NE: erráten baitakó Bálle Yérri
 (testuingurua kontuan hartuz, 2-08 zenbakiari ote dagokion pen-tsa liteke, agian; 'baitzaio' behar genuke horretarako baina)
- 10-11 b JE: se(g)ídan enténdien diakoxú
 10-17 DG: bàya eztákoe irákutsi náí...! jeh! ník orái erákutsi da-bét... bat, bída...
 (hots, *irakutsi* eta *erakutsi*, biak ageri dira hor)
- 10-20 b TE: bayá, eztiákoxe kàsorik égi(n) ta... únditu
 10-21 DG: nik, nixkátó arí errán nakon: bueno...
 (*nixkato* horretan bere aurreko izenordearekiko asimilazioa egon liteke, agian)
- LS: egún batez (...) galdin nakon, permíso etsèra fatekó
 10-24 b TE: errán niákoXun, fan tzíla sekretarioarén [etxeala]
 10-28 TE: eta kontèstatu zakón... egón bar zéla... nóla erráten da?
 LS: beti'ré, llegá tzelaik abájo, remóak in tzakón jésto... buèlta bát ta...
- 10-40 b TE: feadú(n) ziaXoxén, Sán Tirsori

10-41 → 10-60: *nor*, plur. 3. pertsona; *nori*, singul. 3. pertsona, orainaldia
 10-61 → 10-80: *nor*, plur. 3. pertsona; *nori*, singul. 3. pertsona, iraganaldia

adizki-zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92
10-41	dazkot	dazkot	dazkot	10-61	nazkon	nazkon	nazkon
10-42	diazkoat	diazkoat	diazkoat	10-62	niazkokan	niazkokan	niazkokan, niazkoan
10-43	diazkonat	diazkonat	diazkonat	10-63	niazkonan	niazkonan	niazkonan
10-44 a	diazkozut		diazkozut	10-64 a	niazkozun		niazkozun
10-44 b		diazkotxut	diazkozut	10-64 b		niazkotxun	niazkozun
10-45 a	dazkozu		dazkozu	10-65 a	zinazkon		zinazkon
10-45 b		dazkotxu	dazkozu	10-65 b		xinazkon	xinazkon
10-46	dazkok	dazkok	dazkok	10-66	azkon	iazkon	yazkon
10-47	dazkon	dazkon	dazkon	10-67	azkon	iazkon	yazkon
10-48	dazko	dazko	dazko	10-68	zazkon	zazkon	zazkon
10-49	diazkok	diazkok	diazkok	10-69	ziazkokan	ziazkokan	ziazkokan, ziazkoan
10-50	diazkon	diazkon	diazkon	10-70	ziazkonan	ziazkonan	ziazkonan
10-51 a	diazkozu		diazkozu	10-71 a	ziazkozun		ziazkozun
10-51 b		diazkotxu	diazkozu	10-71 b		ziazkotxun	ziazkozun
10-52	dazkogu	dazko(g)u	dazkogu	10-72	ginazkon	ginazkon	ginazkon
10-53	diazkoagu	diazkoaguk	diazkoaguk	10-73	giniazkokan	giniazkokan	giniazkokan, giniazkoan

adizki- zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92
10-54	diazkonagu	diazkonagun	diazkonagun	10-74	giniatzkonan	giniatzkonan	giniatzkonan
10-55 a 10-55 b	diazkozugu	diazkotxugu	diazkoxugu	10-75 a 10-75 b	giniatzkozun	giniatzkotxun	giniatzkoxun
10-56	dazkozie	dazko(t)zie	dazkozie	10-76	zinazkoyen	zinazkoen	zinazkoen
10-57	dazkoye	dazkoe	dazkoe, dazkoie	10-77	zazkoyen	zazkoen	zazkoen
10-58	diazkoyek	diazkoek	diazkoek	10-78	ziatzkoyekan	ziatzkoekan	ziatzkoekan
10-59	diazkoyen	diazkone	diazkone	10-79	ziatzkoyenan	ziatzkoenan	ziatzkoenan
10-60 a 10-60 b	diazkozie	diazkotx(i)e	diazkoxie	10-80 a 10-80 b	ziatzkozien	ziatzkotx(i)en	ziatzkoxien

adizki-zk.

10-41 JR: emán dazkót

10-72 DG: káñamuári, géntzen ginuén, txérru batzur

(*ginatzkon* behar luke honek, antza, ‘nor-nork’ saileko era bipertsonala –eta singularrean gainera– erabili baitzuen adibide honetan Dionisiak)

adibideak

TAULA 11

Aditz laguntzaile iragankorra (*nor-nori-nork*)11-01 → 11-20: *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, plur. 3. pertsona, orainaldia11-21 → 11-40: *nor*, singul. 3. pertsona; *nori*, plur. 3. pertsona, iraganaldia

adizki- zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92
11-01	dabet	dabet	dabet	11-21	naben	naben	naben
11-02	diabeat	diabeat, diabiat	diabiat	11-22	niabekan	niabekan	niabekan, niabian
11-03	diabenat	diabenat	diabenat	11-23	niabenan	niabenan	niabenan
11-04 a 11-04 b	diabezut	diabexut	diabexut	11-24 a 11-24 b	niabezun	niabexun	niabexun
11-05 a 11-05 b	dabezu	dabexu	dabexu	11-25 a 11-25 b	zinaben	xinaben	xinaben
11-06	dabek	dabek	dabek	11-26	aben	iaben, yaben	yaben
11-07	daben	daben	daben	11-27	aben	iaben	yaben
11-08	dabe	dabe	dabe	11-28	zaben	zaben	zaben
11-09	diabek	diabek	diabek	11-29	ziabekan	ziabekan	ziabekan, ziabian
11-10	diaben	diaben	diaben	11-30	ziabenan	ziabenan	ziabenan
11-11 a 11-11 b	diabezu	diabexu	diabexu	11-31 a 11-31 b	ziabezun	ziabexun	ziabexun
11-12	dabegu	dabegu	dabegu	11-32	ginaben	ginaben	ginaben
11-13	diabeagu	diabeguk, diabiaguk	diabiaguk	11-33	giniabekan	giniabekan	giniabekan, giniabian

adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
11-14	diabenagu	diabenagun	diabenagun	11-34	giniabenan	giniabenan	giniabenan
11-15 a 11-15 b	diabezugu	diabexugu	diabexugu	11-35 a 11-35 b	giniabezun	giniabexun	giniabexun
11-16	dabezie	dabezie	dabezie	11-36	zinaben	zinaben	zinaben
11-17	dabe	dabe	dabe	11-37	zaben	zaben	zaben
11-18	diabek	diabek	diabek	11-38	ziabekan	ziabekan	ziabekan
11-19	diaben	diaben	diabene	11-39	ziabenan	ziabenan	ziabenan
11-20 a 11-20 b	diabezu	diabexu	diabexu	11-40 a 11-40 b	ziabezun	ziabexun	ziabexun

adizki-zk.adibideak

- 11-01 JR: ník eman dabét, ardiér, belárta
DG: ta ník kontéstázen dabét, bàya erráten dabet...
- 11-02 RR: eákutsien tabeiát
(*diabeiát* itxaron beharko zela iruditzen zaigu)
- 11-04 b TE: bar bádu kanbiátu, fite erráten diabexút, bai
- 11-08 DG: prestátzen dábe, e? árek ere, báí-bai, prestátzen dábe
LS: kan záuden ofiziál guziák eta, erráten deaé [kapitanak]:
“hagan el favor de salir todos”
- 11-20 b JE: eskólan ere (...) xárdokitzen diabéxu!
- 11-21 JR: ník eman nabén
- 11-40 b TE: pues... néxkato àndié(r), dotrína emàten ziabexún úska-
rará
DG: etziábexún xardóki bátrere; totál, ník kémen erakústen...

11-41 → 11-60: *nor*, plur. 3. pertsona; *nori*, plur. 3. pertsona, orainaldia

11-61 → 11-80: *nor*, plur. 3. pertsona; *nori*, plur. 3. pertsona, iraganaldia

adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki- zenbakia	Eaurta 1872	Eaurta 1989-93	Espartza 1991-92
11-41	dauzet	daztet	daztet	11-61	nazten	nazten	nazten
11-42	diauzteat	diaztiat	diaztiat	11-62	niaztekan	niaztekan	niaztekan
11-43	diauztenat	diaztenat	diaztenat	11-63	niaztenan	niaztenan	niaztenan
11-44 a 11-44 b	diauztezu	diaztextu	diaztextu	11-64 a 11-64 b	niaztezun	niaztextun	niaztextun
11-45 a 11-45 b	dauztezu	daztextu	daztextu	11-65 a 11-65 b	zinazten	xinazten	xinazten
11-46	dauztek	daztek	daztek	11-66	azten	iazten, yazten	yazten
11-47	dauzten	dazten	dazten	11-67	azten	iazten, yazten	yazten
11-48	dauzte	dazte	dazte	11-68	zazten	zazten	zazten
11-49	diauztek	diaztek	diaztek	11-69	ziaztekan	ziaztekan	ziaztekan
11-50	diauzten	diazten	diazten	11-70	ziaztenan	ziaztenan	ziaztenan
11-51 a 11-51 b	diauztezu	diaztextu	diaztextu	11-71 a 11-71 b	ziaztezun	ziaztextun	ziaztextun

adizki-zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92	adizki-zenbakia	Eurta 1872	Eurta 1989-93	Espartza 1991-92
11-52	dauztegu	daztegu	daztegu	11-72	ginazten	ginazten	ginazten
11-53	diauzteagu	diaztiaguk	diaztiaguk	11-73	giniaztekan	giniaztekan	giniaztekan
11-54	diauztenagu	diaztenagun	diaztenagun	11-74	giniaztenan	giniaztenan	giniaztenan
11-55 a 11-55 b	diauztezugu	diaztexugu	diaztetxugu	11-75 a 11-75 b	giniaztezun	giniaztezun	giniaztezun
11-56	dauztezie	daztezie	daztezie	11-76	zinazten	zinazten	zinazten
11-57	dauzte	dazte	dazte	11-77	zazten	zazten	zazten
11-58	diauztek	diaztek	diaztek	11-78	ziaztekan	ziaztekan	ziaztekan
11-59	diauzten	diazten	diaztene	11-79	ziaztenan	ziaztenan	ziaztenan
11-60 a 11-60 b	diauztezu	diaztezu	diaztezu	11-80 a 11-80 b	ziaztezun	ziaztezun	ziaztezun

adizki-zk.adibideak

- 11-41 JR: emán daztét guziák
- 11-44 b JE: Róngariko, èta... Aézkoa ta... koyék? (...) eztiáztetxút konprénditzen
- 11-61 JR: emán naztén
DG: gèro pàntorrillára, kanillára, zángoa, axixkálak, eta yá(e)sta; kórik erran nazkén
(bitxia benetan *nazken* hau zaraitzueraren esparruan, horretarako, aspaldiko zein hurbilagoko denboretan, 'nazten' bildu dela kontuan izanik)

BIBLIOGRAFIA

- ARANA, A., *Zaraitzuko Hiztegia*, Nafarroako Gobernua eta Hiria Liburuak, 2001.
- ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA - ETNOLOGIA MINTEGIA, *Euskalerriko Atlas Etnolinguistikoa (EAEL)*, I eta II, Donostia, 1983 eta 1990, hurrenez hurren.
- ARTOLA, K., "Erronkariko uskararen azken hatsak... eiro're!!", *FLV*, 25, 1977.
- , "Fidela Bernat anderea, euskal hiztun erronkariarra (I)", *FLV*, 58, 1991.
- , "Zaraitzua aztertzekeo ekarpen berriak" (1, 2, 3, 4, 5, 6 eta 7), *FLV*, 91, 92, 93, 94, 95, 96 eta 97, 2002-2004.
- AZKUE, R. M. de, "Particularidades del dialecto roncalés", *Euskera*, II-III-IV, Euskaltzaindia, 1931.
- , *Diccionario vasco-español-francés* (repr. facsímil), Edit. La Gran Enciclopedia Vasca, Bilbao, 1969.
- BELOKI, J. J.; ELOSEGI, J.; SANSINENEA, P. eta MITXELENA, K., "Contribución al conocimiento del dialecto roncalés", *BRSVAP*, IX-4º, Donostia, 1953.
- ECHAIDE ITARTE, A. M., *El euskera en Navarra: Encuestas lingüísticas (1965-1967)*, Eusko Ikaskuntza, Donostia, 1989.
- EUSKALERRIKO IRRATIA, *Nafarroako euskaldunen mintzoak (II)*, Nafarroako Gobernua, 1993.
- IRIBARREN, J. M., *Vocabulario navarro* (nueva edición preparada y ampliada por Ricardo Ollaquindia), Institución Príncipe de Viana, Iruñea, 1984.
- IZAGIRRE, K., "Erronkariko euskal-ondakin batzuk", *BRSVAP*, XV-3º, Donostia, 1959.
- MITXELENA, K., "Un catecismo salacenco", *FLV*, 39, 1982.
- SANZ ZABALZA, F., *Maderistas y almadieros del Roncal, 1945-1955*, Copia, Iruñea, 1993.
- SATRUSTEGI, J. M., *Euskal testu zaharrak - Zaraitzu (1780)*, Nafarroako Gobernua eta Euskaltzaindia, 1987.
- , "Zaraitzuko euskararen lekukoak", Luis Villasanteri Omenaldia, *Iker*, 6, Euskaltzaindia, 1992.

- YRIZAR, P. de, *Contribución a la dialectología de la lengua vasca (I)*, Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala, Donostia, 1981.
- , *Morfología del verbo auxiliar roncalés*, Euskaltzaindia, 1992.
- , *Morfología del verbo auxiliar bajo navarro oriental (I, II eta III)*, Euskaltzaindia, 1999-2002.

LABURPENEA

Bost dira honekin euskara aztertuz ukitu ditugun Zaraitzu ibarreko herriak. Saio honek, halere, izango du jarraipenik '(9 - Espartza: ahozko testuak)' azpigituluko beste saio batean, non lehenago, Otsagiko herrian hain juxtu, egin genuenaren antzera, hainbat gertaera, pasarte eta zertzelada interesgarri ageritaraziko dugun, haien artean almadiak ikusi uste ahal izango ditugula Zaraitzu ibaian barrena, bai-eta, artzaintzari gagozkiola adibidez, artaldeek edo ardi-saldoek, trashumantziaren bideetan, erabili ohi duten zaraitzuarren *kañadara* ere. Espartzan bildu dugun informazioa inguruko herrietan jasotakoa baino ugariagoa izatean testuak ere inoizko luzeenak dira, informatzaile guztiek euskara mintzatuari dagokionez –eta hau ulertzekoa da– maila bera ezin erakutsi badute ere. Zaraitzuko euskara hau, ohiko laburpen xume hauek egitean idatzi dugun moduan, Louis-Lucien Bonaparte printze euskaltzaleak egindako mapa zoragarrian ekialdeko behe-nafarreraren esparruan kokaturik agertzen da, horretarako arrazoi nagusienetarik bat, antza, errespetuzko alokutibotasunaren erabilera izaki, ekialdeko euskalkien ezaugarri.

RESUMEN

Con éste son cinco los pueblos del valle de Salazar cuyo euskara, de algún modo, hemos tratado de examinar. Esta entrega tendrá en todo caso continuidad en la subtitulada '(9 - Espartza: ahozko testuak)', donde, tal como hicimos con datos recogidos en Ochagavía, presentaremos diversos relatos de interés, pudiendo entre ellos, por ejemplo, imaginar la construcción y bajada de almadías a través del río Salazar y la trashumancia de ganado lanar a través de la llamada *Cañada de los salacencos*. Al ser estos materiales bastante abundantes, los textos elegidos también se prolongarán algo más que los publicados anteriormente, aunque no todos los informantes, cosa sencilla de comprender, hayan mostrado el mismo nivel de conocimiento en el empleo del idioma hablado. El euskara de Salazar, tal como venimos diciendo en estos resúmenes de fin de entrega, fue incluido por el vascófilo príncipe Luis-Louicien Bonaparte, en su meritísimo mapa, dentro del dialecto bajo-navarro oriental, siendo, al parecer, una de las razones de mayor peso para tal inclusión el empleo en dicho euskara de la alocución respetuosa, común a los dialectos orientales.

RÉSUMÉ

Avec celui-ci, le nombre de villages de la Vallée de Salazar dont nous avons tenté, d'une façon ou d'une autre, d'examiner la langue basque, s'élève à cinq. Ce numéro aura une suite dans celui sous-intitulé '(9 - Espartza: ahozko testuak)', dans lequel, comme nous l'avons fait avec les données obtenues à Ochagavía, nous présenterons plusieurs textes dignes d'intérêt, permettant, par exemple, d'imaginer la construction et la descente de trains de bois sur la rivière Salazar et la transhumance des troupeaux à laine sur le chemin appelé *Cañada de los salacencos*. Les documents étant relativement abondants, les textes choisis seront, eux aussi, plus longs que ceux publiés précédemment, même si toutes nos sources n'ont pas présenté le même niveau de connaissance dans l'emploi de la langue parlée, ce qui est facilement compréhensible. Comme nous l'avons déjà mentionné dans les résumés de fin de numéro, le basque de Salazar a été inclus dans le dialecte bas-navarrais oriental, par le

prince bascophile Louis-Lucien Bonaparte, dans sa carte méritoire. Il semble que l'une des raisons justifiant cette inclusion soit l'emploi, en euskera, de l'allocution respectueuse, commune aux dialectes orientaux.

ABSTRACT

With this we have now attempted in some way to examine the Euskera from five villages from the Salazar Valley. This strategy will in any case have continuity in subtitling '(9 - Espartza: ahozko testuak)' in which, as we did with the data collected in Ochagavía, we shall be presenting different stories of interest, its being possible to imagine, for instance, the construction and descent of rafts down the Salazar River and the seasonal migration of sheep along the so-called *Cañada de los salacencos* (an old drovers' road). As these materials are quite plentiful, the texts chosen will also be extended over something more than what has previously been published, although not all informants –and this is not difficult to understand– may have shown the same level of knowledge in the use of the spoken word. The Euskera of Salazar, as we have been saying in these end of series summaries, was included by the Bascophile Prince Louis-Louicien Bonaparte, in his highly worthy map within the eastern Basse-Navarre dialect; it would appear to be one of the main reasons for including the use of the respectful address in this form of Euskera, commonplace in the eastern dialects.